

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра української мови та прикладної лінгвістики

**БРЕНД СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА
В МЕНТАЛЬНОСТІ УЧНІВСТВА: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ**

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня «бакалавр»
студента 4 року навчання
галузі знань 03 «Гуманітарні науки»,
спеціальності 035 «Філологія»,
спеціалізації 035.01 «Українська мова
та література», ОНП «Українська мова
і література, західноєвропейська мова»

Вадима Вадимовича ЗАКОРКА

Науковий керівник:

почесний академік Національної академії
мистецтв України, д. філол. н., професор
кафедри української мови та прикладної
лінгвістики

Юрій МОСЕНКІС

«Допущено до захисту»
протокол засідання кафедри
української мови та прикладної лінгвістики
№15 від «б» червня 2024 року
завідувач кафедри _____
к.філол.н., доцент **Сергій РІЗНИК**

Анотація

Кваліфікаційна робота бакалавранта Загорка Вадима Вадимовича на тему «Бренд сучасного вчителя-словесника в ментальності учнівства: гендерний аспект» досліджує формування і функціонування бренду вчителя української мови та літератури в учнівських середовищах з акцентом на гендерні аспекти.

У першому розділі розглянуто взаємозв'язок між мовою та брендом, зокрема як Україна і українська мова виступають міжнародними брендами, проблеми визначення бренду, а також концептуалізація бренду в мовній картині світу. Другий розділ присвячено аналізу гендерних аспектів, включаючи сутність гендеру та гендерний вимір концепту "вчитель". Третій розділ охоплює практичні дослідження через пасивні та активні експерименти, які включають аналіз анкетних даних та створення гендерно нейтральних і орієнтованих текстів про вчителя. Робота також містить висновки та перспективи подальших досліджень, а додатки надають детальні результати експериментів.

Таким чином, дослідження робить значний внесок у розуміння ролі гендерного аспекту у формуванні образу сучасного вчителя та пропонує конкретні шляхи для подальшого розвитку цього напрямку в українському суспільстві та науці.

Ключові слова: бренд, гендер, вчитель, ментальність, учнівство, українська мова, мовна картина світу.

Abstracts

The bachelor's thesis by Vadym Zakorko on the topic "The brand of a modern language teacher in the mentality of students: gender aspect" explores the formation and functioning of the brand of a teacher of Ukrainian language and literature in student environments with a focus on gender aspects.

The first chapter discusses the relationship between language and brand, in particular how Ukraine and the Ukrainian language are international brands, the problems of defining a brand, and the conceptualization of a brand in the linguistic worldview. The second section is devoted to the analysis of gender aspects, including the essence of gender and the gender dimension of the concept of "teacher". The third section covers practical research through passive and active experiments, which include the analysis of questionnaire data and the creation of gender-neutral and gender-oriented texts about teachers. The paper also includes conclusions and perspectives for further research, and appendices provide detailed results of the experiments.

Thus, the study makes a significant contribution to understanding the role of the gender aspect in shaping the image of a modern teacher and suggests concrete ways to further develop this area in Ukrainian society and science.

Keywords: brand, gender, teacher, mentality, pupilage, Ukrainian language, linguistic worldview.

Зміст

Вступ	с. 4
Авторські публікації з проблематики роботи	с. 7
Розділ 1. Мова і бренд у картині світу	с.8
1.1. Україна й українська мова як міжнародні бренди	с.8
1.2. Проблема визначення бренду	с.11
1.3. Бренд як концепт у мовній картині світу	с.15
1.4. Структурування шкільного простору за допомогою концептуальних опозицій	с.19
Висновки до розділу 1	с. 20
Розділ 2. Мова і гендер у картині світу	с. 21
2.1. Сутність гендеру	с. 21
2.2. Дівчина і жінка – бренди України	с. 23
2.3. Гендерний аспект концепту ВЧИТЕЛЬ у концептуальній картині світу	с. 27
Висновки до розділу 2	с. 29
Розділ 3. Бренд і гендер у мові: пасивний і активний експерименти	с. 30
3.1. Гендерний аспект концепту-бренду ВЧИТЕЛЬ: анкета та результати пасивного експерименту	с. 30
3.2. Створення гендерно нейтрального і гендерно орієнтованого текстів про ВЧИТЕЛЯ: активний експеримент	с. 33
Висновки до розділу 3	с. 30
Висновки	с. 40
Перспективи дослідження	с. 42
Література	с. 43

Додатки	с. 53
Додаток А. Гендерний аспект концепту-бренду ВЧИТЕЛЬ: результати пасивного експерименту	с. 53
Додаток Б. Учнівські гендерно нейтральні і гендерно орієнтовані тексти про ВЧИТЕЛЯ: результати активного експерименту	с. 61

ВСТУП

У центрі дослідницької уваги – гендерний аспект бренду (у широкому розумінні – «символу, образу», а не у вузькому «торговельної марки») у лінгвоментальності (зокрема, концептуальній картині світу) сучасного українського суспільства взагалі і шкільництва зокрема: основні напрями, проблеми, перспективи та рекомендації.

Актуальність дослідження проблем бренду як комплексного явища та образу вчителя як одного із засобів його втілення викликана тими мовними і позамовними проблемами, які розв’язує сучасне українське суспільство:

— європейський розвиток української мови, збагачення її виражальних засобів;

— роль сучасної героїчної України у світі як міжнародного бренду свободи, незалежності, ідентичності, опору агресії, суспільної єдності, патріотизму, волонтерства;

— діджиталізація та часткова глобалізація молодіжної культури та її окремих субкультур; освоєння українською культурою та мовою як її віддзеркаленням низки іноземних, зокрема й міжнародних, соціокультурних явищ;

— реінтерпретацією сучасного образу вчителя, зміна його ролі в житті учнівства.

Новизна дослідження полягає в тому, що в ньому вперше вивчено гендерний аспект бренду вчителя (у його гендерному аспекті) в умовах повномасштабної війни РФ проти української незалежності, ідентичності та майбутнього; запропоновано виокремлення *лінгвобрендології* та її аспекту *лінгвогендеробрендології* як психосоціолінгвістичної дисципліни.

Метою дослідження є вивчення діалектики співвідношення універсальних та ідіотнічних мовно-культурних чинників осмислення

гендеру і бренду в сучасному українському молодіжному (учнівському і студентському) середовищі. Зі сформульованої мети випливає необхідність розв'язання таких **завдань**:

- уточнення робочих визначень родових понять (макроконцептів) БРЕНД, ГЕНДЕР і низки видових (часткових щодо названих) понять (концептів);
- з'ясування особливостей еволюції поняття БРЕНД, зокрема й у гендерному аспекті, в умовах повномасштабної агресії РФ проти України;
- узагальнення ролі жінок та чоловіків у формуванні іміджу України як міжнародного еталонного бренду у сферах освіти, культури, мистецтва, літератури, науки, оборони;
- узагальнення теоретичних і практичних результатів дослідження, осмислення перспектив теоретичної та практичної роботи й вироблення рекомендацій.

Об'єкт дослідження – ментальність (зокрема, концептуальна картина світу) української учнівської та студентської молоді в її мовному віддзеркаленні в умовах повномасштабної агресії РФ.

Предмет дослідження – мовні й позамовні аспекти осмислення (концептуалізації) понять (концептів) БРЕНД і ГЕНДЕР у сучасних мовній і концептуальній картинах світу української учнівської та студентської молоді, зокрема в аспектах а) рецепції України й української культури як міжнародного (геополітичного) бренду і б) гендерного аспекту брендизації українських культурних цінностей.

Методи дослідження включають як загальнонаукові (описовий із прийомами аналізу і синтезу, дедукції й індукції, класифікації та систематизації), так і спеціальні лінгвістичні (**лінгвоконцептологічний**, використаний при інтерпретації родових понять-макроконцептів БРЕНД і ГЕНДЕР та співвідносних із ними видових понять-концептів; **соціолінгвістичний** із прийомом анкетування, використаний при збиранні й

обробленні інформації щодо гендерного аспекту рецепції брендів українською молоддю).

Теоретичне значення роботи полягає в уточненому осмисленні мовних і позамовних аспектів функціонування ГЕНДЕРУ і БРЕНДУ в сучасних умовах визвольної війни України за незалежність, ідентичність та майбутнє.

Практична цінність дослідження полягає в можливості використання його результатів у здійсненні навчальної, наукової, патріотично-виховної та профорієнтаційної роботи серед українських учнів і студентів, зокрема у викладанні факультативного курсу «гендерна лінгвістика».

Апробація дослідження здійснена у формах а) обговорень із викладацьким складом та учнями ЗЗСО № 243; б) обговорень із викладачами, та студентами Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка; в) виступів (із подальшими дискусіями) на засіданнях Ради молодих учених громадської організації «Національна академія наук вищої освіти України»; г) виступів (із подальшими дискусіями) на засіданнях редакційної колегії збірника наукових праць «Мова та історія».

Авторські публікації з проблематики роботи

Публікації основних теоретичних та практичних результатів здійснені в таких 6 статтях:

Закорко В., Месенко О. Роль гендеру в мовній концепції (піраміді) бренду *Мова та історія*. 2023. Вип. 505. С. 45–49.

Закорко В., Месенко О. Бренд і гендер: Запитання онлайн-анкетування школярів і студентів *Мова та історія*. 2023. Вип. 505. С. 50–51.

Закорко В., Месенко О. Вони відстоюють Україну як міжнародний бренд свободи: діалектика взаємодії позамовних і мовних чинників осмислення війни і гендеру *Мова та історія*. 2023. Вип. 507. С. 15–21.

Закорко В., Месенко О. Гендерологія як сучасна міждисциплінарна галузь знань: лінгвістичні та позалінгвістичні аспекти *Мова та історія*. 2023. Вип. 507. С. 46–49.

Закорко В., Месенко О. Гендер і бренд у лінгвоментальності сучасної української молоді: основні напрямки, проблеми, перспективи та рекомендації *Мова та історія*. 2023. Вип. 508. С. 6–9.

Закорко В., Месенко О. Бренд і гендер у мовній та концептуальній картинах світу української молоді: результати онлайн-анкетування *Мова та історія*. 2023. Вип. 508. С. 10–12.

Розділ 1. Мова і бренд у картині світу

1.1. Україна й українська мова як міжнародні бренди

Нині, в умовах повномасштабної війни з північно-східним агресором за українську незалежність, ідентичність, перспективу, УКРАЇНА стає міжнародним брендом, що засвідчено багатьма проявами – від частоти згадування назви нашої держави в паперових та електронних ЗМІ різних країн і континентів (зокрема, стрічках новин, фундаментальних аналітичних статтях у чільних виданнях світового рівня) до знаменитого – у першу чергу у США – гасла *Be brave like Ukraine*.

Не меншою мірою брендом – як внутрішньоукраїнським, так і всеєвропейським і навіть загальносвітовим – стає УКРАЇНСЬКА МОВА. За повідомленнями ЗМІ, навесні 2022 року, упродовж перших місяців повномасштабної війни за незалежність проти варварської московії, популярність української мови (виміряна першою чергою інтересом до її вивчення) збільшилась у сім разів, чого ніколи не було в попередні періоди. Брендвізіяція української мови може перетворитися на винятково важливий у нинішній час предмет спеціальних лінгвістичних досліджень як психолінгвістичного, так і соціолінгвістичного спрямування.

Такими самими міжнародними брендами нині стали УКРАЇНСЬКА АРМІЯ, УКРАЇНСЬКА ІСТОРІЯ, УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА, УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО, УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР тощо – виділення цих понять великими літерами засвідчує їх інтерпретацію в нашій праці як концептів.

Є підстави говорити про сучасне активне функціонування у ментальній та мовній картинах світу, віддзеркалених сучасним світовим інформаційним простором, макроконцептів УКРАЇНА й УКРАЇНСЬКЕ в їх різномовній вербалізації. І згадані макроконцепти виступають безперечними брендами, що

засвідчено як на мовному, так і на позамовному рівні. Ці брендові макроконцепти невіддільні від атрибутів української державності й ідентичності.

Описана ситуація накладає на виробників української продукції, зокрема й інтелектуально-текстуальної, значну відповідальність – не тільки загальнодержавного, а й загальносвітового масштабу.

Повномасштабна війна, у якій героїчні українські жінки-патріотки беруть участь не тільки як медикіні, а й безпосередньо як бійці, підносить суспільні (а відтак і мовні як їх віддзеркалення) проблеми гендеру на значно вищій щабель і стимулює їх міждисциплінарне наукове – зокрема й лінгвістичне – осмислення.

Світова наукова та загальносуспільна увага до української мови сприяє чіткішому формуванню потреби лінгвістичного осмислення і переосмислення новітніх тенденцій до ширшого втілення в мову гендерної специфіки, зокрема фемінітивів (фемінативів). Заслуговує пильнішої уваги досвід спорідненої німецької й особливо близькоспорідненої польської мов, де жіночі форми назв професій та інших занять і статусів давно і широко розповсюджені та нормативно усталені.

Усе сказане визначає **актуальність** дослідження специфіки вербалізації брендів ув українській мові та, зокрема, гендерного аспекту зазначених явищ. На наш погляд, слід говорити про необхідність виокремлення сучасної української **лінгвобрендології** як лінгвістичної субдисципліни, що сполучає лінгвістику з піар-рекламною діяльністю, психологією ринку та іншими винятково важливими сучасними напрямками теоретичних досліджень та практичної роботи.

Для українця XXI століття характерною рисою є постійний пошук нових сенсів та відкриття нових закономірностей функціонування сучасності. Нині інформаційний простір насичений значним обсягом фактів, новин, засобів маніпулювання, впливу на свідомість, що формують сьгоднішні

реалії як у науковому, так і в наративному дискурсі. Одним із понять, яке чинить безпосередню взаємодію з цим процесом, є бренд.

1.2. Проблема визначення бренду

Комплексного тлумачення поняття бренд не зафіксовано в жодному електронному чи друкованому лексикографічному джерелі, адже кожна галузь знань розглядає різні аспекти та подає власні варіанти. Зокрема, поняття «бренд» відсутнє в академічному тлумачному словнику української мови (СУМ-11) та словниках української мови загалом. Певною мірою влучним, хоча беззаперечно неповним, є трактування, подане у Вікіпедії (сторінка українською мовою). У статті зазначено: «Бренд – комплекс понять, які узагальнюють уявлення людей про відповідний товар, послугу, компанію або особистість». Проте у статті відсутній аналіз (перелік) того, що автор вкладає в «комплекс» понять, тобто **структура бренду**.

Основними синонімами до бренду поняттями у визначеннях, поданих у літературі, є такі: торгова марка, продукт, концепція, компанія. Фактично це є відображенням матеріальної складової дійсності, адже брендом найчастіше називають відомі модні дома, компанії з виготовлення популярних гаджетів, інколи метонімічно, більшою чи меншою мірою, переносять цю ознаку на продукцію згаданих об'єктів (напр. айфон як продукція компанії «Apple» або ж узагалі говорять «ношу гучі»).

Беззаперечно, бренди мають свою цільову аудиторію, а отже, є лідерами думок у певних колах. Цілеспрямовано чи опосередковано вони формують власний **брендовий дискурс**, що вміщує значну кількість інтралінгвальних та екстралінгвальних параметрів.

А тепер розгляньмо етимологію слова бренд, яке має походження з давньопівнічної мови. Brandr у значенні «опікти» перегукується з одним із положень зі словника синонімів, у якому знаходимо дотичне поняття «тавро». Ця деталь наштовхує на ще одну рису бренду – **нерозривність його абстрактного вираження з конкретним утіленням**. Ідеться про те, що формування образу бренду є постійним безперервним процесом, що слід розглядати в діахронії, а синхронним зрізом є його виявлення в цей момент.

Тож із цього логічного шляху доходимо висновку, що бренд – це **символ, знак, слід** чогось; раніше використовували для відокремлення одного об'єкта від іншого.

Другу версію репрезентує один із інших синонімних проявів досліджуваної лексеми. У вже згаданому словнику першим синонімом указано поняття **статус** (становище, стан). Тобто кожен бренд містить низку **асоціацій** та передбачає можливості як фінансові, так і соціальні. Це нематеріальний **ресурс**, що визначає серед рівних та подібних те, з чим рахуються, що поважають та обирають.

Бренд не має права на копіювання чи повторення, він завжди **унікальний**. Саме самотність створює попит, який своєю чергою забезпечує **популярність** та **впізнаваність**, а відтак **успіх**, що породжує бренд. Парадоксально, але часто **статус** давно відомого бренду випереджає факти, важить більше, ніж правдивість, якість та, зрештою, сама неповторність. Це свідчить про силу, із якою загальне поняття бренду вкорінилось у психології людини, змушуючи викривити світосприйняття в часом нелогічний бік, що доводить факт його призматичності.

Повернімося до питання, що було вже згадане. Якщо міркувати в межах описаних критеріїв, то, безумовно, брендами є марки одягу, компанії з виготовлення техніки, аксесуарів, музичні лейбли, кінокомпанії та інші. А як же людина? Нині не існує більш дієвого, масового бренду, що викликає довіру, ніж відома **особистість**. Часом це дає велику силу впливати на маси, а інколи штовхає на помилки, коли яскраву картинку сприймають за дійсність.

Лаконічно й повно викладену концепцію визначення бренду відображає James R. Gregory у книзі «Leveraging the Corporate Brand» [24], що фрагментарно було представлено в епіграфі: «Бренди не існують у реальному світі — це **ментальні конструкції**. Бренд найкраще описати як суму всього досвіду людини, її **сприйняття** речі, продукту, компанії або організації. Бренди існують у вигляді свідомості або конкретних людей, або суспільства».

Ефективність, масовість та впливовість бренду особистості роблять його **соціальною зброєю**, засобом впливу та маніпуляцій, та, як і будь-який **образ**, кожен із них складається з мовних та позамовних компонентів, що дає змогу критично його осмислити та схарактеризувати всі елементи. Бренд – це призма, для отримання світла якої необхідна точна кількість ідеальних граней.

Лінгвістична складова концепції

Слово – невіддільний елемент будь-якої структури, адже воно є носієм інформації, вираженням значення, сенсу тощо. Друковане, сказане продумане слово створює образ у нашій свідомості, який згодом трансформується в бренд. Тож що розмежовує систему уявлень та сформований бренд?

Звісно ж, перш за все йдеться не про грамотність мовлення. Не обов'язково мати словниковий запас академіка, аби побудувати **мовну піраміду бренду**. Справа в особливості граматичних конструкцій, індивідуальному стилі та лексичній диференціації персони-бренду.

Значно більшу роль відіграють **асоціації**, так званий **соціальний символізм**. На цьому етапі розвідки доречно долучити психолінгвістичний аспект. Пам'ятаймо, що оскільки основна функція мови **номінативна**, основне смислове навантаження припадає на **ім'я** (назву) бренду. Психологи зазначають, що перше враження в людини формується в середньому протягом хвилини. За цей час ми встигаємо оцінити зовнішність та представитися одне одному (якщо йдеться про людину). Що ж виконує функцію презентації, коли йдеться про бренд (в умовно-узагальненому вигляді).

Часом псевдонім несе потрібне артистові значення. Погодьтеся, що назва гурту «KAZKA» увібрало українські народні конотації, можливо, пов'язані з фольклором (що водночас анонсує основні мотиви творчості гурту).

Інший прийом, на якому ґрунтуються псевдоніми – **звукосимволіка** або **звуконаслідування**. Часто артисти його ж використовують і у своїй творчості. Було помічено, як ритм або мотив якоїсь пісні довго крутиться в голові після випадкового прослуховування. Такий ефект називають «липкою мелодією»

або за визначенням, яке використовує британська дослідниця впливу музики на мозок людини, психологині Лорен Стюарт, «вушні хробаки» («earworms») чи усталене поняття **мимовільні музичні образи** (INMI – involuntary musical imagery). У 2016 р. дослідниця разом із колегами провела експеримент для виявлення природи цього явища та чинників, які впливають на його формування. Результати розвідки доводять, що частота формування INMI не залежить ані від когнітивного навантаження, ані від роду діяльності особи, що вказує на широкий спектр чинників та пояснює поширеність цього феномену. Тригерувати цей процес можуть випадкові звуки, мелодії, асоціації, випадкові зустрічі тощо. Тож цей фактор доводить доцільність розгляду поняття бренд у психолінгвістичному аспекті.

За характером комунікації розрізняють чоловічий, жіночий, підлітковий та дискурс людей похилого віку. Таке розрізнення підтверджує доцільність розгляду бренду в гендерному аспекті.

Оскільки брендовий дискурс поєднує вербальні та позамовні ознаки вже існуючих, пропонуємо виокремити його як жанр дискурсу, а не окремий різновид, позаяк бренд – є однією з нових форм комунікації, що в стислій формі передає значний обсяг інформації.

Водночас, на наш погляд, доцільно класифікувати ознаки бренду на

- а) індивідуальні,
- б) мікрогрупові,
- в) субкультурні,
- г) регіональні,
- д) ідіоетнічні,
- е) міжнародні.

1.3. Бренд як концепт у мовній картині світу

В українській лінгвістиці дослідження концептів у межах лінгвоконцептології та близької до неї теорії мовних картин світу – розвинена сучасна галузь, репрезентована багатьма авторитетними публікаціями. Ідеться про праці Т.П.Вільчинської, Л.П.Гнатюк, І.О.Голубовської, В.В.Жайворонка, Л.П.Іванової, В.І.Кононенка, Т.В.Радзієвської, Н.В.Слухай, Г.М.Яворської та ін. Серед зарубіжних дослідників ключових концептів культури слід першою чергою назвати польського мовознавця, етнолога та етнолінгвіста Єжи Бартмінського й дослідницю польського походження, що працює в Австралії, - Анну Вежбицьку.

Як відомо, семантика сучасного слова *концепт* в англійській мові як джерелі запозичення – «поняття». Але в лінгвоконцептології як лінгвістичній дисципліні концептом називають не будь-яке поняття, а таке, що є важливим, значущим, культурологічно навантаженим у певній мовній картині світу.

Серед концептів виділяють універсальні й етноментально зорієнтовані (ідіоетнічні). До універсальних належать ті, що характеризують спільні особливості мислення всіх сучасних людей, що належать до одного біологічного виду й мають спільне походження. Це, зокрема, ПРОСТІР, ЧАС, ЧОЛОВІК, ЖІНКА, ДИТИНА, КОХАННЯ.

Етноментально зорієнтовані концепти є специфічними для кожного етномовного простору, оскільки визначені специфікою історичного розвитку, традицій, культурних особливостей народу як носія мови. Такі концепти широко вербалізовані в мові фольклору та в авторських художніх текстах – насамперед тих, які є знаковими для розвитку літератури (для української лінгвоментальності це першою чергою тексти Тараса Шевченка). Наприклад, концепти ментальної (емоційної та вольової) сфери ВОЛЯ, ДОЛЯ тощо;

концепти української етноісторії КОЗАК, ГАЙДАМАКА, ЧУМАК, ОПРИШОК та ін.;

концепти українського етнопростору ДНІПРО, КИЇВ, СОФІЯ КИЇВСЬКА, КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКА ЛАВРА, ХРЕЩАТИК, ТАРАСОВА ГОРА, СОБОР СВЯТОГО ЮРА, КРИМ, СЛОБОЖАНЩИНА, ПОЛІССЯ, ПОДІЛЛЯ, КАРПАТИ, ДУНАЙ і багато інших;

концепти чільних історичних діячів ОЛЕГ ВІЩИЙ, ІГОР СТАРИЙ, СВЯТОСЛАВ ХОРОБРИЙ, ВОЛОДИМИР ВЕЛИКИЙ, ЯРОСЛАВ МУДРИЙ, БОГДАН ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ, ІВАН МАЗЕПА, ІВАН СІРКО, МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ, СИМОН ПЕТЛЮРА, СТЕПАН БАНДЕРА, РОМАН ШУХЕВИЧ та ін.;

концепти провідних письменників ІВАН КОТЛЯРЕВСЬКИЙ, ГРИГОРІЙ КВІТКА-ОСНОВ'ЯНЕНКО, ТАРАС ШЕВЧЕНКО, ІВАН НЕЧУЙ-ЛЕВИЦЬКИЙ, ПАНАС МИРНИЙ, ІВАН ФРАНКО, ЛЕСЯ УКРАЇНКА, ПАВЛО ТИЧИНА, МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ, ЛІНА КОСТЕНКО, ПАВЛО МОВЧАН;

концепти традиційних жанрів українського фольклору КОЛЯДКИ, ЩЕДРІВКИ, КОЛОМИЙКИ, ДУМИ, ВЕСІЛЬНІ ПІСНІ, ЖНИВАРСЬКІ ПІСНІ, ВЕСНЯНКИ тощо;

концепти традиційних українських страв БОРЩ, ВАРЕНИКИ, ГОЛУБЦІ, ГОРІЛКА, ДЕРУНИ, КАПУСНЯК, КУЛШ, ПАЛЯНИЦЯ, ПАМПУШКИ, САЛО, СПОТИКАЧ, УЗВАР, ХОЛОДЕЦЬ та багато інших, до яких можна додати деякі сучасні «харчові бренди», як-от КИЇВСЬКИЙ ТОРТ, КОТЛЕТА ПАО КИЇВСЬКИ;

концепти українських народних музичних інструментів БАНДУРА, КОБЗА, ЛІРА, СОПЛКА, ТРЕМБІТА, ЦИМБАЛИ та відповідних виконавців БАНДУРИСТ, КОБЗАР, ЛІРНИК та ін.;

концепти традиційного українського народного одягу (включно з історизмами) ВИШИВАНКА, КИРЕЯ, НАМІТКА, ПЛАХТА, ШАРОВАРИ тощо

Сучасна українська лінгвістика диференціює такі терміни, як *концептуальна картина світу* і *мовна картина світу*. Під першою розуміють ментальні, під другою – мовні аспекти, але вони, природно, є тісно взаємопов'язаними.

Етнокоценти можуть бути також визначені як *знаки етнокультури* або *культурні символи*.

На наш погляд, є підстави розглядати названі концепти як репрезентанти макроконцепту **УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА** (варіанти номінації – **ТРАДИЦІЙНА УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА**, **УКРАЇНЕСЬКА ЕТНОКУЛЬТУРА**).

Макроконцепт **УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА** є частиною макроконцепту Україна. Останній також репрезентують інші макроконцепти, як-от макроконцепт **УКРАЇНСЬКИЙ ГРОМАДЯНИН**, що включає концепти **УКРАЇНСЬКИЙ ВОЇН**, **УКРАЇНСЬКИЙ МИТЕЦЬ**, **УКРАЇНСЬКИЙ УЧЕНИЙ** тощо, серед яких і **УКРАЇНСЬКИЙ ПЕДАГОГ**.

Концепт **УКРАЇНСЬКИЙ ПЕДАГОГ** об'єднує концепти **УКРАЇНСЬКИЙ УЧИТЕЛЬ** (закладу середньої освіти) і **УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙКЛАДАЧ** (закладу вищої освіти), котрі можна розглядати як спільно, так і окремо.

Концепт **УКРАЇНСЬКИЙ УЧИТЕЛЬ**, на якому ми зосереджуємо увагу в нашому дослідженні, тісно пов'язаний із концептами **УКРАЇНСЬКА ШКОЛА** і **УКРАЇНСЬКА ПЕДАГОГІКА**. Коли йдеться про концепт **УЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА**, то його розглядаємо як частковий щодо загальнішого концепту **УКРАЇНСЬКОГО ФІЛОЛОГА**. Однак останній включає концепти, що стосуються не тільки педагогічної роботи, а й науки.

УКРАЇНСЬКИЙ ФІЛОЛОГІ / СЛОВЕСНИК, поряд із **УКРАЇНСЬКИМ ІСТОРИКОМ**, максимальною мірою пов'язані з **ТРАДИЦІЙНОЮ УКРАЇНСЬКОЮ КУЛЬТУРОЮ** (макроконцепт, про який ішлося вище), зберігаючи її, досліджуючи та несучи її учням.

Концепт УЧИТЕЛЬ узагалі й УЧИТЕЛЬ-СЛОВЕСНИК зокрема у традиційній українській картині світу структурований за допомогою концептуальної опозиції ЧОЛОВІК – ЖІНКА, що в цьому випадку репрезентована більш частковою концептуальною опозицією УЧИТЕЛЬ – УЧИТЕЛЬКА.

У сучасній українській концептуальній (та, відповідно, мовній) картині світу слід відзначити існування двох протилежних тенденцій – до стирання статевих відмінностей у стереотипному сприйнятті професій та їхніх назвах, з одного боку, і у розширенні сфери творення фемінітивів (фемінативів), з другого боку.

1.4. Структурування шкільного простору за допомогою концептуальних опозицій

Важливими для структурування картини світу (як концептуальної, так і мовної) є концептуальні опозиції, як-от СВІЙ – ЧУЖИЙ, ДРУГ – ВОРОГ, ВЕРХ – НИЗ, МИНУЛЕ, МАЙБУТНЄ і багато інших, а також концептуальні тріади, а саме МИНУЛЕ – ТЕПЕРШНЄ – МАЙБУТНЄ, ВЕРХ – СЕРЕДИНА – НИЗ та ін.

Концептуальна картина світу українських школярів структурована низкою концептуальних опозицій. Одні з них протиставляють ШКІЛЬНИЙ ПРОСТІР / ЧАС і ПОЗАШКІЛЬНИЙ ПРОСТІР / ЧАС. Для молодшого шкільного віку це ЗАКЛАД ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ / ДИТЯЧИЙ САДОК – ЗАКЛАД СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ / ШКОЛА, ДОШКІЛЬНЯТА – ШКОЛЯРІ, для старшого шкільного віку ЗАКЛАД СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ / ШКОЛА – ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ / УНІВЕРСИТЕТ.

Наявна ціла система небінарних (мультиплікаційних) концептуальних опозицій ШКОЛА – ДІМ / РОДИНА – ВУЛИЦЯ – МИСТЕЦЬКИЙ ГУРТОК / СПОРТИВНА СЕКЦІЯ, які, утім, можна розглядати попарно як бінарні. Те саме стосується опозицій УЧИТЕЛІ – БАТЬКИ – ПОЗАШКІЛЬНІ ДРУЗІ. До опозицій усередині шкільного простору належать УЧИТЕЛІ – УЧНІ – БАТЬКИ, що їх також можна репрезентувати попарно як бінарні.

До концептуальних опозицій, що структурують внутрішньошкільний концептуальний простір, слід уналежнити УРОК – ПЕРЕРВА, КЛАСНЕ ЗАВДАННЯ – ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ, ЗВИЧАЙНИЙ УРОК – КОНТРОЛЬНА РОБОТА, ВИСОКА ОЦІНКА – НИЗЬКА ОЦІНКА, УСПІШНИЙ УЧЕНЬ – НЕУСПІШНИЙ УЧЕНЬ тощо.

Висновки до розділу 1

Бренд у нашій концепції й у цій праці розуміємо не вузько як торговельну марку, а широко як символ, знак культури. Відтак в умовах повномасштабної війни, коли увага Європи й усього світу прикута до нашої держави, концепти УКРАЇНА, УКРАЇНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ, УКРАЇНСЬКА МОВА, УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА, УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР, УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО, УКРАЇНСЬКА ІСТОРІЯ, УКРАЇНСЬКЕ ВІЙСЬКО перетворилися на міжнародні бренди. Загалом Україна й УКРАЇНСЬКЕ можна розглядати як макроконцепти, широко та різноманітно вербалізовані в концептуальній та мовній картинах світу не тільки українців, а й багатьох інших народів Європи та інших частин світу.

Розділ 2. Мова і гендер у картині світу

2.1. Сутність гендеру

Донедавна в лінгвістиці словом *gender* позначали граматичний рід, а нині це – ключовий термін *гендерної лінгвістики* як нової лінгвістичної субдисципліни. Гендерна лінгвістика виступає мовознавчою проєкцією такої міждисциплінарної галузі, як *гендерологія* (*гендерні дослідження, гендерні студії*). Гендерологія певною мірою становить наукове віддзеркалення феміністичного руху – показовою є поява цієї науки після активізації фемінізму. Якщо приймати концепцію *теорії фемінізму* (за іншим визначенням, *феміністичної науки*) як окремої наукової галузі, то гендерологію слід розглядати як доволі тісно пов'язану з нею. Серед ключових проблем гендерології – *соціальне конструювання гендеру та гендерні ролі, гендерні стереотипи та гендерна нерівність*.

Сучасне наукове розуміння гендеру передбачає констатацію існування, поряд із *бінарною системою гендерної ідентичності* (*маскулінність і фемінність*), також *небінарних особистостей*, що репрезентують різноманітні прояви *небінарного гендеру*. Іноді в подібних значеннях використовують поняття і терміни *традиційний гендер* і *нетрадиційний гендер*. Невідповідність біологічної статі і гендеру як психосоціокультурного явища визначають як *трансгендерність* (незалежно від сексуальної орієнтації).

Відповідно, окремий матеріал гендерних досліджень становлять *бігендерні* (поєднання двох гендерних ролей незалежно від сексуальної орієнтації) або *полігендерні* (серед яких виділяють *тригендерних* і *пангендерних* – останні пов'язані з усіма гендерами), *агендерні* (*безгендерні, нуль-гендерні, нейтрально-гендерні, гендер-фрі* – не уналежнення себе до жодної *гендерної ідентичності*) та інші небінарні особистості. *Гендерну ідентичність* не ототожнюють із *сексуальною ідентичністю*. Визнають також

існування *гендерфлюїдних* особистостей із коливанням гендерної ідентичності (порівняймо термін *гендерна неоднозначність*).

Термін певною мірою співвідносний із терміном *стать*, однак перший нині розглядають як біологічний, а другий – як психосоціокультурний. Концепція гендеру передбачає диференціацію *біологічної статі* і *соціальної статі* як соціально-культурного конструкту. Формування гендеру визначене процесами *гендерної соціалізації* в перебігу психосоціального формування особистості від наймолодшого дитячого до дорослого віку. Інтерпретація поняття і терміна *гендер* розвивається першою чергою в соціології, психології та сексології.

Уважають, що виокремленню поняття і терміна *гендер* сприяла потреба в диференціації англomовних понять і термінів «стать» (*sex*) і «секс» (*sex*), зокрема потреба уникнення небажаних асоціацій при використанні останнього. Таких асоціацій позбавлений термін *gender*, якому стали віддавати перевагу.

2.2. Дівчина і жінка – бренди України

Від мистецтва давньокам'яного віку (палеоліту) до нашого часу збереглися сотні статуеток жінок («палеолітичних Венер»), яких тоді зображали непорівнянно частіше, ніж чоловіків. За одним із припущень, найдавніший культ богині був пов'язаний із тим, що перші представники людини сучасного виду ще не знали про роль чоловіка в народженні дитини. Однак це не підтверджується пластичним мистецтвом (скульптурою) новокам'яного віку (неоліту): у цей період скульптурні зображення жінок так само значно переважали кількісно зображення чоловіків. (Можна, звичайно, припускати, що чоловічі статуетки виготовляли не в меншій кількості за жіночі, але з менш тривкого матеріалу – наприклад, із дерева, й через те вони істотно гірше збереглися, але це було би занадто екзотичне припущення, яке навряд чи підтримають фахові археологи). А в часи неоліту, коли люди розводили свійських тварин, вони не могли не усвідомлювати ролі чоловіка в дітонародженні. Так, наприклад, **серед знахідок усесвітньовідомої Трипільської культури кількість чоловічих статуеток приблизно в десять разів переважає кількість жіночих!**

Якщо в переважній більшості давніх суспільств, за археологічними та історико-етнографічними свідченнями, матріархату таки не було (його вважають залишеною сучасною наукою гіпотезою), то **матріархат усе-таки існував у давнину в сакральному світі. Давні люди поклонялися першою чергою богиням, а не богам.**

Дослідники мистецтва Трипільської культури, спостерігаючи різноманітні образи богинь, припускають, що це були іпостасі однієї **Великої Богині-Матері**. Але й альтернативна версія про те, що це були різні образи богинь із різними функціями в межах багатобожжя (політеїзму), не може бути виключеною. Давньоукраїнське язичництво також знало важливих богинь – Мокошу (богиню прядіння й загалом хатнього затишку – єдину богиню в язичницькому пантеоні київського князя Володимира Великого), Купалу

(богиню літнього сонцестояння, буяння природи, молоді енергії, передшлюбних ігор), Ладу (богиню кохання). Сучасна версія міфологізованого та героїзованого тисячолітнього образу української героїчної дівчини та жінки – декомунізована статуя України-Матері на березі Дніпра, біля Свято-Успенської Києво-Печерської лаври.

У найвідомішій серед міфологій світу – давньогрецькій – існувало багато потужних і привабливих образів богинь, як-от Гея (богиня землі взагалі), Деметра («земля-мати» – богиня родючої землі, одомашнених рослин, урожаю), Гера («пані», богиня-цариця, дружина володаря Олімпу Зевса), Артеміда (цнотлива богиня мисливства), Афродіта (богиня кохання і моря), Афіна (цнотлива богиня мудрості та справедливої війни) та багато інших.

У давньоукраїнській Києворуській державі та її духовній спадщині великого значення набули образи **блаженної княгині київської Ольги, матері Володимира Великого Малуші** (сестри одного з хрестителів Русі – літописного та билинного Добрині й, здогадно, дочки деревлянського князя Мала), **дочки Ярослава Мудрого Анни Ярославни – королеви Франції**. Зі «Слова про Ігорів похід» постає вікопомний образ дружини головного героя – **Ярославни**. Шевченків переспів її плачу (за своєю суттю – язичницької молитви-заклинання) неможливо забути.

Пізніший період української історії позначений образами історичних **Роксолани, Галшки Гулевичівни, Марії Магдалини Мазепи** (матері гетьмана), легендарної поетеси-співачки **Марусі Чурай**. А далі – борчинь за українську свободу **Олени Степанівни** (матері видатного історика Ярослава Дашкевича), **Олени Теліги, Алли Горської, Оксани Мешко, Надії Світличної, Ольги Горинь, Віри Лісової, Раїси Мороз, Ірини Стасів-Калинець**, унікальних, неповторних майстринь вогненного українського слова письменниць **Марка Вовчка, Ольги Кобилянської, Олени Пчілки, Лесі Українки, Марії Грінченко, Наталени Королевої, Ліни Костенко, Любові Голоти** та багатьох інших, художниць **Марії Примаченко, Катерини Білокур, Тетяни Яблонської**, композиторки **Лесі Дичко**, співачок **Соломії**

Крушельницької, Оксани Петрусенко, Зої Гайдай, Квітки Цісик, Євгенії Мірошниченко, Діани Петриненко, Ніни Матвієнко, Раїси Кириченко, Алли Кудлай, Софії Ротару, Світлани Білоножко, Джамали (Сусанни Джамаладінової), актрис Марії Заньковецької, Валерії Заклунної-Мироненко, Лариси Кадочникової, Раїси Недашківської, медицині Ольги Богомолець, історикіні Наталії Полонської-Василенко. Таланти письменниці й художниці поєднує **Емма Андіївська.**

Талант літературознавиці й волю борчині поєднувала племінниця видатного українського письменника (названа на його пошану) **Михайлина Коцюбинська.** Українську педагогіку розвивала письменниця й організаторка жіночого руху в Україні **Софія Русова.** Письменниця **Наталія Кобринська** – засновниця першої української феміністичної організації «Товариство руських жінок» (1884), борчиня за жіночу освіту. Активісткою українського жіночого руху була також учителька й письменниця **Уляна Кравченко.** До перших українських феміністських письменниць належить і дружина класика української літератури Пантелеймона Куліша **Ганна Барвінок.** Однією з видатних ідеологинь українського героїчного мистецтва – мистецтва боротьби за волю та незалежність – художниця й театрознавчиня **Наталія Геркен-Русова** (невістка Софії Русової й остання кохана Дмитра Донцова).

Фольклорно-пісенний образ української дівчини-красуні у вишиванці, в барвінковім вінку, з кетягом калини – священний символ і всесвітній бренд священної України.

У 2008 р. в Харкові був створений Музей жіночої та гендерної історії, визначений як нестационарний спеціалізований громадський музей – перша установа такого типу не тільки в Україні, а й у Східній Європі та пострадянському просторі. У колекції музею – понад 3000 експонатів. Музей узаємодіє з Міжнародною асоціацією жіночих музеїв. Серед найбільш знакових арт-проектів музею – «Жіноче обличчя історії України», «Жіноче обличчя Майдану», «Нежіноче-жіноче обличчя війни» та ін. Хасновницею

музею є гендерна дослідниця Тетяна Ісаєва – тренерка з гендерної тематики та жіночого лідерства.

2.3. Гендерний аспект концепту ВЧИТЕЛЬ у концептуальній картині світу

Школа – типовий простір формування та функціонування численних ментальних стереотипів, зокрема й гендерних. Особистості, формуючи своє позиціонування в соціально-психологічному просторі, формують і стереотипи – а точніше, здебільшого засвоюють їх у готовому вигляді з зовнішнього простору в процесі комунікації.

Як відомо, зазвичай у школі реалізоване певне гендерне протиставлення вчительських професій. У більшості випадків учителі фізкультури, праці, дещо рідше фізики та математики – чоловіки (відповідно до стереотипного суспільного сприйняття цих професій як «чоловічих»), тоді як учителі української мови, української літератури, іноземної мови, зарубіжної літератури, історії – частіше жінки, ніж чоловіки. Відповідно, в учнів виникають більш або менш усвідомлені асоціації предметів зі статтю вчителів. Вони сильніше закріплюються тоді, коли певний предмет послідовно репрезентований учителями тієї самої статі.

Концептуальна опозиція УЧИТЕЛЬ – УЧИТЕЛЬКА виявляється паралельною (ізоморфною) концептуальній опозиції УЧЕНЬ – УЧЕНИЦЯ.

Винятково важливо підкреслити, що саме у шкільний період відбувається формування та закріплення гендерних ролей підлітків. Власні гендерні ролі учні принаймні частково проєціюють на вчителів і навпаки – власну концептуалізацію гендерних ролей учителів проєціюють на себе.

Поряд із опозицією літературномовних вербалізаторів *учитель - учителька* в розмовно-сленговому мовленні учнів наявні опозиції позалітературних вербалізаторів *математик – математичка, фізик – фізичка, історик – історичка, географ – географичка, хімік – хімічка, біолог - біологічка* та ін. До других членів кожної пари вербалізаторів існують упроваджені нині до літературної мови фемінитиви (фемінативи) *математикиня, фізикиня, біологиня* і пордібні.

Широкі й активні засоби підліткового мовотворення, властиві шкільному сленгу, дозволяють відзначити й такі гендерно орієнтовані просторічні номінації, як, наприклад, *молекула*, *інфузорія-туфелька* «учителька біології».

Коли йдеться про шкільний сленг, слід звернути увагу на вербалізатор *училка*, що не має сленгового відповідника на позначення особи чоловічої статі, а лише літературний *учитель*. Іншими словами, у шкільному сленгу на позначення вчителя чоловічої статі існує лакуна. Це означає, що праця шкільного вчителя асоційована в концептуальній картині світу учнів із ЖІНОЧОЮ СТАТТТЮ.

Висновки до розділу 2

Гендерна лінгвістика – субдисципліна, що розвивається на межі гендерології і лінгвістики. У центрі гендерології перебуває концепт ГЕНДЕР як явище не біологічне, а психосоціокультурне.

Концептуальні опозиції – потужний інструмент структурування концептуальної картини світу, зокрема її шкільного сегменту. Концептуалізація вчителів учнями має, серед інших, і гендерний аспект. Опозиція концептів УЧИТЕЛЬ – УЧИТЕЛЬКА є частковим виявом опозиції ЧОЛОВІК – ЖІНКА й належить до традиційних

Упродовж тривалого історико-культурного розвитку України деякі видатні дівчата та жінки – політичні діячки, письменниці, мисткині, педагогині та ін. – перетворилися на міжнародні символи («бренди») України.

Розділ 3. БРЕНД І ГЕНДЕР У МОВІ:
ПАСИВНИЙ І АКТИВНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТИ

3.1. Гендерний аспект концепту-бренду ВЧИТЕЛЬ:
анкета та результати пасивного експерименту

З метою дослідження концептуалізації та вербалізації гендерних стереотипів у ментальності та мові сучасних українських школярів було розроблено анкету як основу пасивного експерименту. Для експерименту було обрано викладацький склад (як об'єкт концептуалізації) та учнів (як суб'єкт концептуалізації) ЗЗСО № 243 міста Києва.

1. З якою статтю у Вас переважно асоціюється професія вчителя?
2. Яке, на Ваш погляд, має бути кількісне співвідношення учителів чоловічої і жіночої статі в сучасній українській школі?
3. Який учитель для сучасного учня є більшою мірою зразком – тієї самої статі чи протилежної статі? А для Вас особисто?
4. Чи хотіли би Ви дістати професію шкільного вчителя?
5. Чи хотіли би Ви у майбутньому одружитися зі шкільним учителем?
6. Які предмети, на Ваш погляд, мають викладати особи переважно чоловічої статі і які – особи переважно жіночої статі?
7. Хто, на Ваш погляд, краще може виконувати обов'язки директора школи – особа чоловічої статі чи особа жіночої статі?
8. Наскільки незвичайною для вас буде вчителька військової підготовки жіночої статі?
9. Чи відрізняється у вашій уяві урок, проведений учителем, і урок, проведений учителькою? Наскільки статеві / гендерно-рольові відмінності впливають на наповнення уроку?

10. Наведіть основні відмінні ознаки уроків учителя і вчительки, якщо Ви такі спостерігали
11. Чи траплялися Вам випадки, коли вчитель / учителька віддає певні переваги учням своєї або протилежної статі?
12. Які відмінності статевих / гендерних ролей учителів траплялися Вам у мистецьких гуртках, технічних гуртках та спортивних секціях?
13. Чи буде відрізнятися Ваш твір з літератури, написаний для перевірки учителем і написаний для перевірки вчителькою?
14. Чи поділяєте Ви поширену стереотипну думку про особливу роль учителів чоловічої статі у зміцненні авторитету навчального і виховного процесів?

Прокоментуємо деякі результати зазначеного анкетування.

Результати пасивного експерименту (учнівські відповіді на питання анкети) засвідчують вербалізацію концептуальних опозицій **ГЕНДЕР – ФАХОВІСТЬ** і **ГЕНДЕР – ЛЮДСЬКІ ЯКОСТІ**; можливо, їх доцільно об'єднати в концептуальну тріаду. Слід підкреслити, що концепти **ЛЮДСЬКІ ЯКОСТІ** і **ПРОФЕСІОНАЛІЗМ** – чільні в сучасній менеджерській концептуалізації працівника, і це означає, що учні виявляють **менеджерський підхід** до концептуалізації **ВЧИТЕЛЯ**.

Концептуалізація учнями **ГЕНДЕРУ** вчителів віддзеркалює наявність у перших гендерних стереотипів – варто навести одну з відповідей: *Чоловіки більш серйозні та в них є почуття гумору а жінкам треба бути більш спокійними, наприклад якщо діти роблять щось не так.* Ця відповідь віддзеркалює вербалізацію концептуальної опозиції **РАЦІОНАЛЬНІСТЬ – ЕМОЦІЙНІСТЬ**, яку учні (принаймні деякі) концептуалізують як **ізоморфну** концептуальній опозиції **УЧИТЕЛЬ – УЧИТЕЛЬКА** або, ширше, **ЧОЛОВІК – ЖІНКА**. Іншими словами, **УЧИТЕЛЬ / ЧОЛОВІК** і **РАЦІОНАЛЬНІСТЬ**, а так само **УЧИТЕЛЬКА / ЖІНКА** і **ЕМОЦІЙНІСТЬ** концептуалізують як **концептуальні синоніми**.

Не менш показовою є концептуальна опозиція РЕЗУЛЬТАТ – ЕМОЦІЇ, яку деякі учні концептуалізують як ізоморфну концептуальній опозиції УЧИТЕЛЬ (ширше ЧОЛОВІК загалом) – УЧИТЕЛЬКА (ширше ЖІНКА взагалі). Розглянемо такий приклад вербалізації зазначеної опозиції з учнівської відповіді на запропоновану нами анкету: *Жінка тренер, яка проводила в мене заняття з стретчингу, особливу увагу приділяла жіночності, чуттєвості, пластичності . Мені було з нею комфортніше з того боку, що вона гарно розуміла жіночі забобони (особливо мені запам'яталися її жарти про не їсти після шостої). Потім я пішла до тренера чоловіка до залу. Мені також було комфортно, робота з ним була більш націлена саме на результат та фізичні зміни. Хоча можливо порівнювати заняття з стретчингу та тренажерну залу не зовсім доречно, але я помітила ці відмінності. І по-своєму вони були гарні в обох випадках. Тут УЧИТЕЛЬ / ЧОЛОВІК – концептуальний синонім до РАЦІОНАЛЬНІСТЬ, тоді як УЧИТЕЛЬКА / ЖІНКА – концептуальний синонім до ЕМОЦІЙНІСТЬ.*

3.2. Створення гендерно нейтрального і гендерно орієнтованого текстів про ВЧИТЕЛЯ: активний експеримент

Нижче тексти, створені учнями відповідно до завдання активного (креативного) експерименту, подані без редагування в тому вигляді, у якому вони були надані.

Гендерно нейтральні тексти

1. Учитель - це людина, яка допомагає мені здобувати знання з різних дисциплін, пізнавати світ та себе як його частину. Справжній педагог має вільно володіти своїм предметом, мати розвинені риторичні навички та вміти знаходити спільну мову з учнями. Сучасний учитель повинен мати почуття гумору, критикувати конструктивно та приймати точку зору учнів, навіть якщо вона відрізняється від загальноприйнятої.

2. Не знаю, що відбувається в інших школах, але вважаю, що нам пощастило із колективом учителів. Усі вони — мегапрофесіонали своєї справи, знавці предмету та чудові люди. Кожен із учнів має змогу обрати, що йому цікаво. Наприклад, моя однокласниця Ярослава із неабияким запалом розв'язує різнорівневі завдання на уроках математики, а мій сусіда по парті Антон заслуховується, коли йдеться про економічні досягнення країн Європи.

3. Постать учителя доволі неоднозначна і в більшості випадків складається з певних стереотипних понять. Цей образ зазвичай має бути добрий, терплячий, толерантний, розумний, відповідальний та прикладом моральної поведінки. Ці всі риси прописано в підручниках, показано у фільмах і різні відео, які ширяться на просторах соціальних мереж.

4. На мою думку, учитель не повинний відповідати чийсь вимогам. У сучасних умовах життя якості, притаманні вчителю, не можна стандартизувати певним канонам. Звісно, у вчителя повинні бути гарні якості, як і в кожній людині незалежно від професії. На мій погляд, учитель має бути добрим і розуміючим другом, суворим і вимогливим наставником, але це повинно бути чийсь стандартом «якості» вчителя. Інколи ми, учні, шукаємо підтримку і розуміння саме у вчителів, але часто чуємо стандартний набір фраз, які часто нічим не допомагають. Але є вчителі, які завжди з розумінням ставляться до будь-яких наших проблем, навіть коли їм самим буває важко, але вони намагаються не показувати нам це. Уміння зацікавити предметом - це найголовніший показник гарного вчителя.

5 З власного досвіду скажу, що вчителі - це особливі люди в житті учня. З одного боку, ми не з власної ініціативи починаємо спілкування, однак педагоги стають частиною оточення, з якою ми проводимо половину свого дня. І саме від них залежить наш настрій, морально-психологічний стан.

6 Думаю, я вступатиму на педагогічну спеціальність. Останніми днями думаю про це все частіше. Так, робота оплачується не надто високо, однак кожен має можливість розвитку як кар'єрного, так і фінансового. Учитель - людина, яка не лише постійно перебуває в соціумі, а й формує його. Це гарно цінна й унікальна роль, тому, напевно, я визначилась із професією.

7 Основна перевага уроків географії — доступне пояснення матеріалу. Не кожен учитель ладен донести інформацію учням, однак на географії навіть ті, хто не цікавиться навчанням, володіють базовими знаннями.

8 Учитель – професія благородна, але на сьогодні не престижна. Так, ми, свідомі учні, розуміємо, який внесок у наш розвиток роблять вчителі,

часом навіть ціною власного вільного часу та здоров'я, та поки, на жаль, умови їхньої роботи лишають бажати кращого.

Головною особливістю наведених текстів в аспекті гендеру є та, що стосується власне української мови в цілому. Не тільки множина (*вчителі*) позначає осіб **обох статей**, а й в однині на позначення узагальнення (*учитель* або *вчителька*) використовують форму чоловічого роду *вчитель*. Незважаючи на активний розвиток фемінітивів, **немаркованою в мовній картині світу залишається форма чоловічого роду**. На відміну від зазначеного, порівняймо формули, цілковито нейтральні щодо гендеру: *пані та панове, леді і джентельмени*.

Цікаво відзначити вербалізацію концептуальної опозиції **ГЕНДЕР – ПРОФЕСІЙНІСТЬ**: у концептуальній картині світу учнів **ПРОФЕСІЙНІСТЬ** учителя, відповідність його якостей вимогам предмета, учнівської аудиторії, суспільства в цілому не залежить від гендерної ролі.

Гендерно орієнтовані тексти

1. *На мою думку, вчителька - це друга мама, людина, яка огортає турботою та увагою. Справжня вчителька - взірець для наслідування модних образів та манер поведінки. Мені приємно, коли вчителька називає нас «сонечка», «перлинки», використовує зменшено-пестливі форми.*

2. *Я вважаю, що вчитель має бути дисциплінованим та чітким у своїх діях, мати план для реалізації кожного свого задуму. У цьому аспекті, як на мене, учителі-чоловіки мають перевагу, адже саме вони здебільшого відкидають емоційну складову в підході до освітнього процесу.*

3. У школі я віддаю перевагу предметам, які передбачають фізичну підготовку, зокрема фізкультурі та захисту України. Це те, що допомагає нам розвиватися фізично, дає корисні навички, що особливо цінні в сьогоденнішніх реаліях. Тому вчитель повинен мати гарну фізичну форму, бути витривалим та отримувати задоволення від такої роботи. Більшість тренерів, авторів курсів військової підготовки, яких я знаю особисто чи про яких читав у блогах, - чоловіки. Вони фанатіють від своєї справи, живуть нею. Однак я також знаю і висококваліфікованих тренерок, які не поступаються у професіоналізмі. Тому хоч певний розподіл інтересів і помітний, робити різкі висновки не слід, це буде надто упереджено.

4. Якщо говорити про вчителя, то перша людина, яка спадає мені на думку - це Оксана Василівна, наша вчителька української літератури. Ви б чули, як вишукано, емоційно й високохудожньо вона розповідає нам про європейську літературу. Це справжня подорож у світ літератури, яку дарує нам чарівна, витончена Оксана Василівна.

5 Нині їй досі дискутують про статтю сучасного вчителя - це має бути жінка чи чоловік? На мою думку, стаття не має значення, працювати в освітній сфері може кожна людина незалежно від статті, якщо вона вважає це своїм покликанням. Учитель і учителька, звісно, мають стиль і манеру викладання одного і того самого предмету різну. Учителька - це завжди усміхнена, весела і розуміюча людина, але водночас вимоглива. Учитель - це добрий, життєрадісний, але водночас суворий. Спостерігаючи за роботою вчителів, я можу зробити висновок, що вчителю, саме чоловічої статті, легше дисциплінувати клас, інколи навіть одним поглядом, коли вчительці інколи потрібно докласти певних зусиль.

6 Мені пощастило з учителькою медицини Ніною Михайлівною. Її почуття гумору, завзятість до праці, професіоналізм та досвідченість

заслужують на повагу. Та найбільше учні цінують її за те, що час від часу Ніна Михайлівна заводить із нами бесіди «по душах», даючи можливість перепочити. У такі моменти я згадую свою бабусю, з якою ми теж частенько говоримо на різні теми. Це дуже цінно для мене

7 Не думав, що скажу таке колись, але мене дратує наш історик Володимир Петрович. Дуже часто він намагається з нами жартувати, аби здатися більш молодіжним, та йому це не завжди вдається. Часто його жарти звучать неприродно, абсурдно й навіть образливо. Я ціную його за рішучість та бажання бути сучасним, аде таких методів не підтримую.

8 Оксана В'ячеславівна - еталон справжньої жінки. Завжди стильна, усміхнена, вона піднімає нам настрій навіть лише своєю присутністю. Її дзвінкий сміх завжди нас веселить, а ще ми дуже любимо фотографуватися разом та знімати прикольні відоси.

9 Відкриттям цього року для мене став новий учитель української мови і літератури. Доволі розумний, але, на щастя, не такий душний, як наш інформатик. Думаю, саме цей учитель стане тим, хто допоможе якісно підготуватися до НМТ та скласти його на високий бал.

На наш погляд, гендерно зорієнтовані тексти показують, що учні моделюють ШКОЛУ на основі РОДИНИ – в одному з текстів учительку порівняно з мамою. Інший приклад такого моделювання: Та найбільше учні цінують її за те, що час від часу Ніна Михайлівна заводить із нами бесіди «по душах», даючи можливість перепочити. У такі моменти я згадую свою бабусю, з якою ми теж частенько говоримо на різні теми. Це дуже цінно для мене

Безперечно, на концептуальну картину світу учнів у цілому і концептуалізацію гендеру зокрема впливає спільне навчання учнів обох

статей, на відміну від деяких відомих традицій роздільного навчання в попередній період. На продовження сказаного в коментарі до гендерно нейтральних текстів слід підкреслити, що **гендерно маркованим у концептуальній та мовній картинах світу залишається позначення жіночого роду, тобто *вчителька***. Формули на зразок *учитель і учителька*, як у розглянутому вище тексті, трапляються рідко.

Висновки до розділу 3

У межах практичної частини роботи було проведено два експерименти. Пасивний експеримент передбачав відповіді учнів на питання розробленої нами анкети, активний (креативний) експеримент – створення школярами гендерно нейтральних та гендерно орієнтованих текстів про вчителів.

Експерименти показали наявність у учнів гендерних стереотипів щодо концептуалізації вчителів, однак ці стереотипи виявилися незначними й такими, що істотно поступаються концептуалізації ЛЮДЯНОСТІ та ПРОФЕСІЙНОСТІ ВЧИТЕЛІВ.

Частина гендерних стереотипів концептуалізації вчителів не є спеціально стосовними до шкільного сегменту концептуальної картини світу, а становлять частковий вияв загальної стереотипної концептуальної опозиції ЧОЛОВІК – ЖІНКА.

Висновки

Нині в умовах повномасштабної війни Україна й усе УКРАЇНСЬКЕ – міжнародні бренди (у широкому розумінні «символ, образ», а не у вузькому «торговельна марка»). До таких брендів як усередині держави, так і на міжнародній арені належать УКРАЇНСЬКА МОВА, УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА, ІСТОРІЯ УКРАЇНИ, що є шкільними навчальними предметами, а також близькі до них УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР, УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА, УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО тощо.

Завдання шкільної освіти – зміцнювати всеукраїнський і міжнародний імідж УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ, ІСТОРІЇ УКРАЇНИ, усього УКРАЇНСЬКОГО як міжнародних брендів.

Однак концептуалізація дійсності учнями сучасної української школи має гендерний аспект, який слід брати до уваги.

У сучасному українському суспільстві, зокрема в концептуальній картині світу школярів, зберігається низка стереотипів – зокрема тих, що стосуються гендерних ролей ЧОЛОВІК – ЖІНКА. Частковою проєкцією зазначеної концептуальної опозиції виступає опозиція УЧИТЕЛЬ – УЧИТЕЛЬКА.

Концептуалізація гендеру українцями, зокрема школярами, накладається на такі брендові концепти, як УКРАЇНСЬКИЙ ВОЇН, УКРАЇНСЬКИЙ МИТЕЦЬ (Микола Лисенко) - УКРАЇНСЬКА МИСТКИНЯ (Марія Приймаченко), ІУКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИК (Михайло Грушевський, Іван Крип'якевич) – УКРАЇНСЬКА ІСТОРИКИНЯ (Наталя Полонська-Василенко, Олена Апанович) та ін.

Однак, як показують результати теоретичного дослідження та проведених експериментів – пасивного (відповіді учнів на питання розробленої нами анкети) і активного / креативного (створення учнями гендерно нейтральних і гендерно орієнтованих текстів про вчителів), для концептуальної картини світу сучасних українських школярів опозиція

УЧИТЕЛЬ – УЧИТЕЛЬКА є менш важливою за концептуалізацію ЛЮДЯНОСТІ та ПРОФЕСІЙНОСТІ вчителя, що слід уважати цілком природнім.

Поряд із тим є всі підстави зробити загальний висновок про слабкість / незначну міру концептуалізації та, відповідно, вербалізації гендерних стереотипів у картині світу сучасних українських учнів.

Перспективи дослідження

До перспектив дослідження слід уналежнити:

специфіку трансформації гендерних стереотипів, зокрема в концептуальній картині світу сучасних українських школярів, в умовах повномасштабної війни;

вплив сучасного розвитку фемінітивів (отже, мовної картини світу) на гендерні стереотипи концептуалізації ВЧИТЕЛІВ (концептуальної картини світу), що відповідає гіпотезі Е. Сепіра - Б. Ворфа про вплив мовних форм (зокрема, внутрішньої форми слова) на концептуалізацію світу;

дослідження динаміки концептуалізації гендерних стереотипів УЧИТЕЛЯ за певний період (декілька років);

вивчення залежності гендерної стереотипізації ВЧИТЕЛІВ учнями від особливостей навчальної успішності та поведінки;

порівняльне дослідження концептуалізації гендерних стереотипів УЧИТЕЛЯ в двох або більше закладах середньої освіти;

зіставлення гендерної концептуалізації ВЧИТЕЛЯ у школі і ВИКЛАДАЧА у закладі вищої освіти;

вивчення можливої залежності гендерної концептуалізації ВЧИТЕЛЯ від гуманітарного або природничо-технічного спрямування навчального закладу.

Література

Андрєєва І.О. Лінгвокогнітивні параметри концептуалізації ПРОСТОРУ засобами англійської фразеології : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04; Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. Одеса, 2007. 22 с.

Антонюк М.О. Метафора та її роль в мовній картині світу *Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. праць*. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2002. Вип. 7. С. 15–19.

Артюх Л.Ф., Косміна Т.В., Пономарьов А.П. Етнічні символи у традиційній народній культурі українців *Мистецтво, фольклор та етнографія слов'янських народів*. К.: Наукова думка, 1993. С. 154–165.

Ашиток Н. Внутрішня форма слова у семантичній структурі слова *Українське мовознавство*. К.: Вид.-полігр. центр «Київський університет», 2001. Вип. 23. С. 3–10.

Балтівець С. Іван Огієнко: мова як вираження національної психіки, душі й совісті народу *Дивослово*. 1994. № 7. С. 23–27.

Бардіна Н.В. Мова як ознака нації: три виміри проблеми *Записки з загальної лінгвістики*. Одеса, 2002. Вип. 5: Мова та національна свідомість. С. 7–19.

Біланюк Л. Картина мовного світогляду в Україні *Мовознавство*. 2000. № 4–5. С. 44–52.

Богачевська І., Глушак А. Роль мови в релігійному мисленні в конценції О.О.Потебні *Історія релігій в Україні: Тези повідомлень VI Міжнародного круглого столу (Львів, 3–8 травня 1995 р.)*. Львів : [б.в.], 1996. С. 21–23.

Будняк Д. Тріада: етнос – мова – культура слов'ян. К.: Вид. дім Д. Бураго, 2003. 132 с.

Буряк В.Д. Фольклорне, художнє та публіцистичне мислення у контексті інтелектуально-образної еволюції (Форми і методи вираження

інформації у творчій свідомості етносу): Автореф. дис. ... докт. філол. наук: 10.01.07; 10.01.08. К. 2003. 38 с.

Вапіров С. Ю. Національно-мовна картина світу в художньому дискурсі *Нова філологія*. 2002. № 1 (12). С. 240–241.

Василенко А.М. Аспекти міфологічної свідомості та їх відтворення у вербальному дискурсі *Сіверянський літопис*. Чернігів 2001. № 6. С. 56–59.

Вільчинська Т.П. Концептосфера сакрального в сучасній науковій парадигмі *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2008. Вип. 3. С. 150–159. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.philology.lnu.edu.ua/teoria_praktyka_ukr_mova/vyp_03_2008/25.%20Vil%27chynska.pdf

Гапченко О.А. Вплив тезаурусних чинників на внутрішню форму номінативних одиниць *Українське мовознавство*. К.: Вид.-полігр. центр «Київський університет», 2001. Вип. 23. С. 10–18.

Гапченко О.А. Культурологічний аспект семантики номінативних одиниць *Українське мовознавство*. Київ 2000. Вип. 22. С. 38–43.

Гапченко О.А. Мовні запозичення як результат діалогу культур *Мовні і концептуальні картини світу*. К. 2005. Вип. 18. Кн. 1. С. 90–94.

Гарасим Я. Об'єкт дослідження – українська ментальність *Острів*. 1996. № 5. С. 138–158.

Гнатюк Л.П. Мовні картини світу дво- і кількамовної особистості *Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. праць*. К.: Вид.-полігр. центр «Київський університет», 2003. С. 71–75.

Голобородько К.Ю. Лінгвістичний статус концепту *Культура народів Причорномор'я*. Сімферополь, 2002. № 32. С. 27–29.

Голубовська І.О. Воля, доля, лихо як семантичні кванти українського культурного простору *Мова і культура*. К.: Вид. дім Д. Бураго, 2002. Вип. 5. Т. 2. Ч. 1. С. 55–66.

Голубовська І.О. Душа і серце в національно-мовних картинах світу *Мовознавство*. 2002. № 4–5. С. 40–47.

Голубовська І.О. Етнічні особливості мовних картин світу. Київ: Логос, 2004. 284 с.

Голубовська І.О. Етноспецифічні константи мовної свідомості: Автореф. дис. ... докт. філол. наук: 10.02.15. К., 2004. 39 с.

Голубовська І.О. Методологія дослідження національно-мовних картин світу в рамках культурно-філософської наукової парадигми *Мова і культура*. К.: Вид. дім Д. Бураго, 2002. Вип. 5. Т. 5. С. 64–71.

Голубовська І.О. Мова і культура в їх взаємодії та взаємовпливі *Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. праць*. К.: Вид.-полігр. центр «Київський університет», 2004. Вип. 11. Кн. 1. С. 105–110.

Голубовська І.О. Мовна картина світу як об'єкт лінгвістичного вивчення *Наукова спадщина професора С.В. Семчинського і сучасна філологія: Збірник наукових праць: У 2 ч.* Упоряд. В. Ф. Чемес. К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2001. Ч. 1. С. 252–258.

Голубовська І.О. Національно-мовна картина світу в її лексичній іпостасі *Мовні і концептуальні картини світу*. К. : «Прайм-М», 2002. С. 92–98.

Голубовська І. О. Перспективи розвитку сучасної зіставної лінгвокультурології *Сучасні тенденції розвитку мов. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*, 2009. Випуск 3. Серія 9. С. 98–101.

Голубовська І.О. Про взаємодію мови, мислення та свідомості в контексті когнітивного підходу в лінгвістиці *Вісник Київського національного університету : Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. К.: Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка, 2003. Вип. 14. С. 49–51.

Голубовська І.О. Синтаксичний мовний рівень як індикатор світоглядних основ етносу *Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. праць*. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2004. № 10. С. 96–105.

Городецька О.В. Національно-марковані концепти в британській мовній картині світу ХХ століття: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ 2003. 22 с.

Даренська Т. До визначення поняття «національний образ світу» *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Серія «Українознавство»*. К.: Вид.-полігр. центр «Київський університет», 2001. Вип. 5. С. 5–10.

Даренська Т. Український образ світу в ключових символах поетичної творчості Тараса Шевченка: Автореф. дис. ... канд. філос. наук. К. 2002. 18 с.

Дзюба І.М. Стереотипи сприйняття української культури *Урок української*. 2004. № 3. С. 53–56.

Єрмоленко С.С. Знакова структура мовної одиниці в комунікативно-епістемічній перспективі: Авт. дис. ... докт. філол. наук: 10.02.15 – загальне мовознавство; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. К., 2007. 22 с.

Єрмоленко С. Мова і український світогляд. Київ : Науково-дослідний інститут українознавства, 2007. 444 с.

Єрмоленко С.С. Мовне моделювання дійсності і знакова структура мовних одиниць. К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2006. 386 с.

Єрмоленко С. Мовні образи як символи української ментальності *Формування національної свідомості студентів вузів і загальноосвітніх шкіл: Матеріали науково-практичної конференції*. К. 1994. С. 13–14.

Єрмоленко С.С., Харитонова Т.А., Ткаченко О.Б., Яворська Г.М., Ткаченко В.А., Шамота А.М. Мова в культурі народу (план-проспект) *Мовознавство*. 1998. № 4–5. С. 3–17.

Жайворонок В.В. Знаки української етнокультури : Словник-довідник. К. : Довіра, 2006. 703 с.

Жайворонок В.В. Проблема концептуальної картини світу та мовного її відображення *Культура народів Причорномор'я*. 2002. № 32. С. 51–53.

Жайворонок В.В. Слово в етнологічному контексті *Мовознавство*. 1996. № 1. С. 7–14.

Жайворонок В.В. Українська етнолінгвістика: деякі аспекти досліджень *Мовознавство*. 2001. № 5. С. 48–63.

Жайворонок В.В. Українська етнолінгвістика: Нариси. К. : Довіра, 2007. 261 с.

Зеленько А.С. Типологія моделей світу і контрастивна лінгвістика *Проблеми зіставної семантики: Зб. наук. статей*. К.: Київський державний лінгвістичний університет, 2001. С. 24–26.

Іванова Л.П. Проблема співвідношення мовної особистості та національно-мовної картини світу *Проблеми зіставної семантики: Зб. наук. статей*. Відп. ред. М.П. Кочерган. К.: Київський державний лінгвістичний університет, 2001. С. 34–36.

Іващенко В.Л. Концептуальна репрезентація фрагментів знання в науково-мистецькій картині світу (на матеріалі української мистецтвознавчої термінології). Київ : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2006. 328 с.

Іващенко В.Л. Семантика ментального концепту *Мовознавство*. 2008. № 1. С. 42 – 43.

Карпенко І. Національна мовна картина світу: зіставний аспект *Мовознавство*. 1996. № 6. С. 39–46.

Киричук О.В. Ментальність: сутність, функції, генеза *Розбудова держави*. 1995. № 10. С. 3–5.

Кісь Р. Мова, думка і культурна реальність (від Олександра Потебні до гіпотези мовного релятивізму) [Текст] / Р. Кісь. Львів : Літопис, 2002. 304 с.

Колесник О.С. Мовні засоби відображення міфологічної картини світу: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі давньоанглійського епосу та сучасних британських художніх творів жанру фентезі) : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04; Київ. нац. лінгв. ун-т. К., 2003. 20 с.

Кононенко В.І. Концепти українського дискурсу. Івано-Франківськ: Плай, 2004. 248 с.

Кононенко В.І. Мова і народна культура *Мовознавство*. 2001. № 3. С. 62–69.

Кононенко В.І. Мова у контексті культури. Київ : Плай, 2008. 390 с.

Кононенко В.І. Символи української мови. Івано-Франківськ : Плай, 1996. 272 с.

Кононенко В.І. Українство в словесній символіці *Мовознавство: Тези та повідомлення III Міжнародного конгресу україністів*. Харків: Око, 1996. С. 229–234.

Кононенко В. І. Українська лінгвокультурологія [Текст] / В. І. Кононенко. Київ : Вища школа, 2008. 327 с.

Кононенко І.В. Національно-мовна картина світу: зіставний аспект (на матеріалі української та російської мов) *Мовознавство*. 1996 . № 6. С. 40–51.

Корунець І.В. Розрізнення термінів «адекватний переклад», «еквівалентний переклад», «реалістичний переклад», «точний переклад» (до ідентифікації понять) *Наукові записки [Міжнародного інституту лінгвістики і права]*, 2001. Київ: Міжнародний інститут лінгвістики і права, 2001. С. 289–291.

Кримський С.Б. Архетипи української культури *Вісник Національної академії наук України*. 1998. № 7–8.

Кульчицький О. Світовідчуття українця *Українська душа*. Відп. ред. В. Храмова. К.: Фенікс, 1992. С. 48–65.

Лисиченко Л.А. Мовна картина світу та її рівні *Збірник Харківського історико-філологічного товариства*. Харків, 1998. Т. 8. С. 129–144.

Лисиченко Л. Мовна картина світу та її рівні *Зб. Харківського історико-філологічного товариства. Нова серія*. 1998. Т. 6. С. 129–144.

Лисиченко Л.А. Мовна картина світу та її рівні. Харків : Харківський держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди, 2000. 187 с.

Лисиченко Л.А. Структура мовної картини світу *Мовознавство*. 2004. № 5–6. С. 36–41.

Медвідь Н.С. Лінгвокультуреми в українській соціально-психологічній прозі першої половини ХХ ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «українська мова». Київ, 2009. 21 с.

Мех Н. Інтерпретація концептів слово, мова в українській культурній традиції. Переяслав-Хмельницький, 2008. 211 с.

Молотаєва Н.В. Етноміфологеми у художньому мовленні Шевченка: концепт і знак *Мовознавство*. 1994. № 2–3. С. 15–20.

Пирогов В.Л. Етнолінгвістичні паралелі у різносистемних мовах *Східний світ*. 2001. № 1. С. 92–106.

Попова Т.О. Психосемантика універсальних етичних концептів в етномовній картині світу: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15. Київ 2004. 210 с.

Потапенко О. Історія становлення лінгвокультурології як нової лінгвістичної науки *Теоретична і дидактична філологія*. 2015. Вип. 19. С. 251–266.

Радзієвська Т.В. Концепт шляху в українській мові: поєднання ідей простору та руху *Мовознавство*. 1997. № 4–5. С. 17–26.

Радзієвська Т.В. Концептуалізація ментального простору в українській мові *Мовознавство*. 1998. № 2/3. С. 107–117.

Радзієвська Т.В. Сумління й совість крізь призму української мови *Мовознавство*. 1999. № 1. С. 31–39.

Русанівський В.М. Єдиний мовно-образний простір української ментальності *Мовознавство*. 1993. № 6. С. 3–13.

Русанівський В. М. Мовна картина світу в етнокультурній парадигмі *Мовознавство*. 2004. № 4. С. 3–7.

Селіванова О.О. Світ свідомості в мові. Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. 488 с.

Сімович О.І. Семантична характеристика традиційних слів-символів в українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук; Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України. Львів, 1999. 25 с.

Сімонок В.П. Лексико-семантична рецепція іншомовної лексики в українській мовній картині світу: Автореф. дис. ... докт. філол. наук: 10.02.01. Харків 2002. 36 с.

Сімонок В.П. Мовна картина світу: Взаємодія мов. Харків: Основа, 1998. 169 с.

Сімонок В.П. Семантико-функціональний аналіз іншомовної лексики в сучасній українській мовній картині світу. Харків: Основа, 2000. 330 с.

Слухай Н.В. Етноконцепти та міфологія східних слов'ян в аспекті лінгвокультурології. К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. 168 с.

Слухай Н.В. Сучасні лінгвістичні теорії концепту як мовно-культурного феномену *Мовні і концептуальні картини світу*. К. 2002. Вип. 7. С. 462–470.

Слухай Н.В. Когнітологія та концептологія в лінгвістичному висвітленні / Н.В. Слухай, О.С. Снитко, Т.П. Вільчинська. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2011. 368 с.

Снитко Е.С. Внутренняя форма номинативных единиц. Львів : Світ, 1990. 186 с.

Снітко О.С. Образ як глибинна структура мовних одиниць *Мовні і концептуальні картини світу*. Київ: Прайм-М, 2002. С. 216–220.

Собуцький М.А. Мовно-культурний простір західноєвропейського середньовіччя. К.: Інститут історії України НАН України, 1997. 208 с.

Соколовська Ж. П. Картина світу та ієрархія сем [Текст] / Ж. П. Соколовська *Мовознавство* 2002. № 6. С. 86–93.

Тищенко О.В. Обрядова семантика у слов'янському мовному просторі. К. : Видавничий центр Київського державного лінгвістичного університету, 2000. 236 с.

Ткаченко О.Б. Мовні критерії національної ментальності *Нова філологія*. Запоріжжя, 2001. С. 23–41.

Ткаченко О.Б. Українська мова і мовне життя світу. Київ : Спалах, 2004. 272 с.

Тропіна Н.П. Паралельне семантичне оновлення національно-мовних картин світу *Проблеми зіставної семантики: Зб. наук. статей*. К.: Київський державний лінгвістичний університет, 2001. С. 26–29.

Ужченко В.Д. Слова-символи в народній фразеології *Українське мовознавство*. 1987. Вип. 14. С. 14–21.

Філіпчук М.В. Етносимволіка мовних одиниць в українському обрядовому дискурсі : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01; НАН України, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні. К., 2007. 20 с.

Форманова С.В. Ключові слова у мовній картині світу Михайла Коцюбинського: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 1999. 19 с.

Харитоновна Т.А. Джерела філософської термінології; відп. ред. О.С. Мельничук. К. : Наук. думка, 1992. 111 с.

Храмова В. До проблеми української ментальності *Українська душа*. Відп. ред. В. Храмова. К.: Фенікс, 1992. С. 3–35.

Черниш Т.О. Внутрішня форма мовних одиниць і проблема мовного образу світу *О.О. Потебня й актуальні питання мови та культури*. Київ 2004. С. 83–88.

Черниш Т.О. Слов'янська лексика в історико-етимологічному висвітленні. Гніздовий підхід [Текст] / Т. О. Черниш. Київ : Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2003. 304 с.

Чубенко К.В. Лінгвокультурологія з погляду історіографії [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/novitfilolog>

Шевченко М.В. Семантичний та текстотворчий потенціал лінгвокультурем в українському поетичному мовленні: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ 2002. 17 с.

Шигарева М.О. Архетип як спосіб світобачення *Людина та її дійсність: філософсько-антропологічні дослідження. Філософські пошуки*. Львів; Одеса: Центр Європи, 1997. Вип. 3. С. 64–68.

Шигарева М.О. Роль мовної картини світу в соціальному пізнанні (історико-філософський аналіз): Автореф. дис. ... канд. філос. наук. Львів 1996.

Шигарева М.О. Типи мовних картин світу як способи світобачення *Наукові записки Харківського державного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди: Серія літературознавство*. Харків 1998. Вип. 3 (14). С. 7–13.

Яворская Г.М. Лекстко-семантическая типология в синхронии и диахронии. К.: Наукова думка, 1992. 112 с.

Яворська Г.М. Мовні концепти кольору (до проблеми категоризації) *Мовознавство*. 1999. № 2–3. С. 43–49.

Bartmiński J. O profilowaniu pojęć w słowniku etnolingwistycznym [Tekst] / J. Bartmiński // O profilowaniu pojęć. Wybór prac. Lublin, 1993. S. 7–17.

Benedict, Ruth. Patterns of culture. Boston; N.Y.: Houghton, Mifflin and Company, 1934. 260 p.

Benedict, Ruth. The Chrysanthemum and the Sword: Patterns of Japanese Culture. Boston: Houghton, Mifflin and Company, 1946. 324 p.

Golubovs'ka, I. Mental ethnic language stereotypes: universals and peculiarities *Мова і культура*. Київ: Вид. дім Д. Бураго, 2001. Вип. 3. Т. 3. С. 38–45.

Wierzbicka, A. Lingua mentalis: The semantics of natural language. Sydney etc. 1980. 367 pp.

Wierzbicka, A. Semantics, culture and cognition: universal human concepts in culture-specific configurations. N.Y.; Oxford: Oxford University Press, 1992. 487 pp.

Додаток А

Гендерний аспект концепту-бренду ВЧИТЕЛЬ: результати пасивного експерименту

18.06.2024 15:42:04	50/50	Це не має жодного значення, цінуються особисті та робочі якості людини, а не її стать.	Не має значення.	так
18.06.2024 15:50:17	жіноча	50/50	немає різниці	ні
18.06.2024 15:51:17	жіноча	немає різниці	?	ні
18.06.2024 15:52:33	чоловіча	(30/70)-(70-30)	Залежить не від статі	ні
18.06.2024 15:52:35	жіноча	30:1	Не залежить від статі.	ні
18.06.2024 15:52:46	впершу чергу просто освіченою людиною	головне, що б вони були освідчені	розумний	якби зарплата була б побільше, то так
18.06.2024 15:55:50	жіноча	50/50	Скоріше тієї самої статі. Для мене особисто не важливо якої вчитель статі, якщо він є гарним зразком.	так
18.06.2024 15:56:14	жіноча	50/50	однаково	ні
18.06.2024 15:59:35	жіноча	Не вжливо	Не важливо	ні
18.06.2024 16:02:21	жіноча	Це не має значення	Не має значення	В музичній консерваторії
18.06.2024 16:03:17	жіноча	50/50	Для мене всі рівні.	ні
18.06.2024 16:04:08	чоловіча	Гарне співвідношення	Жіночої та чоловічої статі	ні
18.06.2024 16:04:47	жіноча	всеодно	Як на мене це залежить саме від особистості вчителя а не статі.	так
18.06.2024 16:08:08	жіноча	Однаково	Жіноча	ні
18.06.2024 16:10:05	жіноча	.	жіноча стать	можливо так , але дивлячись які умови школи
18.06.2024 16:20:39	жіноча	50/50	Все одно	ні
18.06.2024 16:21:56	жіноча	Не знаю	-	ні
18.06.2024 16:31:37	жіноча	Немає різниці	Немає різниці	ні
18.06.2024 16:32:03	жіноча	Залежить від предметів, а так хай буде 50/50	Поважаю всіх однаково	ні
18.06.2024 16:34:54	жіноча	50/50	чоловік	ні

18.06.2024 16:43:40	жіноча	50/50	Без різниці	ні
18.06.2024 16:44:28	жіноча	50/50	не важлива стаття, важливо щоб учитель був гарною людиною, любив предмет який викладає і розумівся в ньому	якщо б мене не цікавили гроші то мені було б цікаво працювати вчителем
18.06.2024 16:45:16	з обома однаково	На мою думку, не повинно бути чітких правил з приводу цього	Це може бути як чоловік, так і жінка, головне мати правильний підхід до учнів	ні
18.06.2024 16:46:05	жіноча	50/50	Той, що знає свій предмет на відмінно. Вважаю, що не вік, стаття чи фізичні вади не мають стати проблемою, адже головне - якість викладання предмету.	ні
18.06.2024 16:53:50	жіноча	Не має значення	Не має значення	ні
18.06.2024 17:04:05	жіноча	8/2	Тієї самої	так
18.06.2024 17:05:27	Вчитель асоціюється в мене як і з чоловічою, так і з жіночою статтю	Однакове. Місця для викладання/роботи в школі мають бути для всіх людей, без огляду на стаття.	Стаття вчителя для мене не є принциповою, для мене буде зразком той вчитель, котрий гарно викладає свій предмет і знаходить спільну мову з учнями	ні
18.06.2024 17:07:06	жіноча	я думаю що це не важливо	для мене не важлива стаття, для мене важливо яка це людина	ні
18.06.2024 17:09:29	жіноча	На мою думку стаття вчителя не має значення	На мою думку стаття вчителя не має значення	ні
18.06.2024 17:23:48	і тією, і тією	По рівну	- Залежить від людини, а не від статі	ні
18.06.2024 17:33:35	Всі	50/50	Все рівно	ні
18.06.2024 17:33:43	не важливо	50/50	жіноча	ні
18.06.2024 17:35:10	жіноча	Хз.	Все одно.	ні
18.06.2024 18:25:12	жіноча	50/50	Не важливо	Можливо
18.06.2024 18:30:34	жіноча	Немає різниці	Вчитель, який може зацікавити дитину вчити будь який предмет без всяких питань	ні
18.06.2024 18:46:40	жіноча	немає значення, головне щоб проводили уроки	всі на рівні, тому що дружній колектив в нашій школі.	так
18.06.2024 19:01:40	жіноча	1:1	Особисто для мене тієї самої статі, але у кожного по-різному	так
18.06.2024 19:11:28	жіноча	50/50	Для кожного індивідуально, а особисто для мене є пріоритетом подана інформація	ні
18.06.2024 19:46:48	Вони/Воно	2 до 2	Так	ні
18.06.2024 19:48:48	жіноча	50/50	Вчитель професіонал неважливо якої статі.	ні

18.06.2024 20:36:19	з обома	50/50	незалежно від статі	ні	
18.06.2024 20:52:09	чоловіча	50/50	-	ні	
18.06.2024 22:59:14	жіноча	50/50	немає різниці в статі, є різниця у підході до викладання	ні	
19.06.2024 0:34:50	жіноча	48% жінок та 52% чоловіків	Я гадаю чоловіки для мене є зразком наприклад мій учитель фізкультури Михайло Петрович	я ще не вирішив	
19.06.2024 22:38:09	жіноча	50/50	А яка різниця?? Якщо учитель знає свій предмет і вміє спілкуватися з дітьми, то мені всеодно це жінка чи чоловік	так	
Не можна розділяти шкільні предмети згідно статі вчителя.		Не має значення.		ні	Чому це має бути незвично? На війні достатньо багато жінок.
мені здається, що в цій справі гендер немає сенсу		Обидва		так	Це нормально
фізична культура, захист України, труди -ч.ст		немає різниці		ні	байдуже
Якість викладання залежить не від статі а від знань людини, тому немає різниці		чоловічої		У мене нема такого фетіша але я не виключаю можливості що я захочу одружитися з жінкою яка за сумісництвом учитель	3/10
На мій погляд, не залежить від статі.		І той і той.		Не залежить від професії вчителя чи ні з ким я хочу одружитися.	Це буде шок, але я вважаю це круто.
на мою думку, прив'язувати статі до предмету безглуздо, до прикладу: захист України (і у хлопців , і у дівчат) може вести людина не важливо якої статі, головне, що б досконало знала свою справу		освідчена, відповідальна та раціональна людина		так	в неї може бути більше досвіду та знань чим в інших чоловіків військових, але це залежить тільки від людини, не від статі
Як на мене, людина не повинна бути якоїсь певної статі аби викладати предмет, на якому вона знається		Як чоловік, так і жінка можуть в повній мірі виконувати обов'язки директора		Можливо	Для мене це не були чимось дивним
не залежить від статі		той, у кого краще виконувати обов'язки		ні	мене ніяк це не здивує
Не важливо		Не важливо		ні	Не буде незвичайною
Головне як вони виконують свою роботу		Всеодно		так	Всеодно
Всі рівні і можуть викладати ті предмети, які їх цікавлять.		Будь яка людина, що готова робити все для школи та учнів.		Я не буду зважати на професію.	Це нормально

	Головне чесність		
Історія, французька, англійська, захист України, фізкультура - чоловіча стаття	чоловічої	ні	Це нормально якщо буде вчитель військової підготовки жіночої статі
сексиське питання	кого торкає?	...?	Головне щоб виконувала обов'язки
Без різниці	Без різниці	Без різниці	Без різниці
чоловічі- захист україни , трудове мистецтво та звісно фізкультура , а все інше жіночої	жіночої	ні	для мене це норма
Не має значення	Все одно	ні	Нормально
Фізкультура, Музика	чоловічої	ні	Без різниці
Неважливо	чоловічої	ні	Неважливо
Без різниці	чоловічої	ні	Такого неповинно бути!
чоловіки: математика, фізкультура, фізика, історія, захисти України, біологію	чоловічої	ні	👍
Фізкультура, технології, історія, інформатика як на мене має викладатися особами чоловічої статі. Всі інші - без різниці. Загалом хотілось б більше викладачів саме чоловічої статі, бо їх меншість .	чоловічої	ні	Для мене це не буде незвичайно, навпаки, цікаво
чоловіки: Захист України, фізкультура, хімія, математика, фізика жінки: англійська, українська, музика, образотворче мистецтво	будь-хто, хто зацікавлений в розвитку школи і готовий працювати задля покращення її	ні	далеко не всім жінкам буде цікава тема військової підготовки, але якщо жінка зацікавлена і реально шарить в цій темі то вона може вчити цьому не гірше за чоловіка
Немає різниці	Залежить від характеру	Можливо	Можливо трішки
Для мене немає ніякої різниці	без різниці	ні	Буду приємно здивована, і вкотре впевнюсь, з якими сильними жінками ми живемо в один час
Без різниці, за отриманою спеціальністю. Не важливо буде це чоловік, чи жінка	Без різниці	Можливо	Не має значення

Не маю упереджень	Однаково	ні	Однаково
Кваліфікованість людини в викладанні предметів не залежить від її статі.	Якщо людина є компетентною у своїй професії, то її стать не важлива	Мені все одно щодо проблем людини з якою я у майбутньому буду пов'язувати життя	Для мене вона буде абсолютно звичайним вчителем, як і усі
на мою думку усі можуть вкладати будь-який предмет	залежить від людини	ні	-
На мою думку стать вчителя не має значення	Яка взагалі різниця	Я поки не збираюся одружуватися	Не думаю що я звернула б увагу на стать вчителя
-	Залежить від самої людини, а не від статі	ні	Звичайною
Все рівно	Всі	ні	Ніскільки
не принципово	не принципово	не принципово	не принципово
Все одно.	Все одно.	Можливо.	Ніскільки.
Не бачу різниці у викладанні чоловіків та жінок, головне щоб вчитель якісно пояснював матеріал	Головне щоб людина була відповідальною і викликала довіру, стать не має значення	Це педофілія	Цілком звичайною, жінки також захищають нашу державу і можуть нас навчити необхідному
Чоловіки- фізкультура, труди, математика.(Більш точні науки чоловіки) Жінки - мови та все інше	Немає різниці	Не можу сказати	Буду здивований
Особисто на мій погляд,чоловіки мають викладати(Інформатику,Захист Відчизни,Трудове Навчання та Фізкультуру виключно у хлопців,всі інші предмети підходять для викладання жінкам,але що до фізкультури то Анастасію Юрїївну залишіть будь ласка. □ □	жіночої	ні	Звичайно,а чому б в ні?
Немає різниці	жіночої	так	Нічого незвичайного
Переважно чоловіки мають викладати: Захист України, Физ.культура, математика, Астрономія та ін. А Жіноча стать: Література, Мова(рідна та закордонна), мистецтво, медицина, географія та ін.	чоловічої	ні	Краще щоб був вчитель чоловічої статі
Без коментарів	Собачка	З дубу рухнули ?	Не буде взагалі
Немає розподілу	чоловічої	ні	звичайна
без різниці	гадки не маю	ні	нормально
Чоловіки-математика, фізика. Жінки- укр.мова, історія, біологія.	жіночої	ні	База
немає різниці	чоловічої	ні	звичайно
Чоловіки повинні викладати наприклад фізкультуру,Захист України,Історію.А жінки	чоловічої	ні	Для мене це дико я не буду її

предмети наприклад українська література, українська мова, біологія. Чоловіки повинні викладати точні науки.			сприймати серйозно
Що це за сексизм?	Повторюсь, сексизм	?	Це буде круто, але я розумію що це мало ймовірно
Ні	-		Так
Неважливо	Немає		Ні
Майже ніяк	Чоловік вчитель більш енергійніший		Так
ні	-		так
Не скажу, що помічала значні відмінності, які залежать від статі.	Як на мене, жінки краще викладають літературу, їм ніби притаманна емпатія, співчутливість до ліричних творів. Тому вони можуть більш гарно аналізувати поезії та відчувати образ героїв. Чоловіки добре викладають точні науки, зрозуміло, по факту, без зайвої інформації. Але мені здається, це залежить більше від самого характеру людини, а не від гендерної ролі.		Ні
особливо те, що я помітила то вчителі жінки більш суворі а вчителі чоловіки з ними якось легше працювати, вони і пошуткувати можуть	зверху навела вже ознаку, але можливо просто мені як дівчині легше спілкуватися з вчителем чоловіком		не помічала такого, у мене всі вчителі однаково ставилися до усіх
Не відрізняється	Відмінність вчителів не залежить від статі		Ні
Не впливають	Не спостерігала		Так, траплялися
Не відрізняються	-		-
Не впливають	Не спостерігав		Ні
Ні, не відрізняється	Не спостерігала		Ні
не впливають	-		-
Для мене стать вчителя не має значення	Нічого згадати не можу		Ні
- Ні, ніяк не впливають	- Не було		- Ні, не було
Вс рівно	Нема		Ні
ні	однакові		ні
Ні.	Не спостерігал.		Так.
На мою думку, з чоловіками буде весліше, проте дана думка цілком пов'язана з переглядом одного блогера в тіток. Проте на напврнення уроку стать не впливає	Чоловіки більш лояльні до дівчат на уроках, а жінки до хлопців		Так
Немає різниці	Немає		Немає
Ні, зовсім немає ніякий відмінностей 😊	Чоловіки можуть більш конкретно довести думку хлопцям у надзвичайних ситуаціях, а жінки навпаки можуть краще довести свою думку жінкам. Хоча хто як слухає, той і запам'ятовує поради.		Не помічала.

Ніяк не впливають, професіоналом своєї справи може бути людина будь-якої статі			Часто до хлопців ставляться м'якше
Залежить від самого самого уроку. Якщо це - мова/література або географія чи хімія, то це нормально. Якщо це - ЗУ, то краще враження буде від вчителя ніж вчительки	*****		Дуже рідке ставлення певних переваг до учнів своєї/протилежної статі
Расизм чи шо?	Груди		Завжди віддають переваги мені
Не відрізняється	Немає		Ні
не відрізняється	не приділяв уваги		ні
Ніяк	Всі рівні		Да
все індивідуально	не спостерігала		так
Я гадаю це залежить від предмету у школі, є погані вчителі жіночої статі та чоловічої.	Вчителі чоловіки більш серйозні до свого предмету та враховують всі умови а жінкам деякім просто байдуже на урок		Так звичайно, я не буду казати ім'я але так я спостерігав це часто, це не є хорошим
Це не залежить від статі. Я можу назвати для прикладу як гарних жінок і чоловіків, так і поганих їхніх колег	У чому різниця цього і попереднього питань?)		На моєму досвіді такого не було
-	Ні	Без різниці	
Ніяких	Ні	Ні	
Чоловіки відповідальніше	Ні	Ні	
-	-	так	
Особливо я спостерігала це коли ходила на спортивні тренування. Жінка тренер, яка проводила в мене заняття з стретчингу, особливу увагу приділяла жіночності, чуттєвості, пластичності . Мені було з нею комфортніше з того боку, що вона гарно розуміла жіночі забобони (особливо мені запам'яталися її жарти про не їсти після шостої). Потім я пішла до тренера чоловіка до залу. Мені також було комфортно, робота з ним була більш націлена саме на результат та фізичні зміни. Хоча можливо порівнювати заняття з стретчингу та тренажерну залу не зовсім доречно, але я помітила ці відмінності. І по-своєму вони були гарні в обох випадках	Ні	Більше ні. Як я вже вище казала, відмінності звісно є, ми не можемо заперечувати той фактор, що стать грає якусь роль навіть в процесі викладання. Але я вважаю, що ці відмінності не значні.	
спортом і танцями легше займатися з тренером дівчиною, але усе інше немає різниці	ні	ні	
Не траплялися	Ні	Ні	
-	ні	ні	

-	-	-			
Не траплялися	Ні	Ні			
Помічала, що чоловіки частіше є тренерами на якихось спорт.секціях, викладачами військової підготовки/такт.медицини	Звісно, що ні	Ні			
-	ні	ні			
--	Не буде	Нісенітниця якась			
- Ніяких	Ні, не буде	-			
Ніяких	Ні	Ні			
не було відмінностей	ні	ні			
Ніякі.	Ні.	ОДА.			
Зазвичай у спортивних секціях увага надається чоловікам, навіть якщо вони не мають певних здібностей, а у мистецьких навпаки дічатам	Ні	Це маячня, таку думку я не поділяю			
Немає	Немає	Немає			
Не було таких,але нічого проти не маю!! На сьогоднішній день 21-сторіччя треба до цього відноситись максимально спокійно.	Дивлячись на яку тему треба твір,якщо тема буде одна,то чому вони мають бути різні?	Ну з одного боку це в не поганно,але з іншого боку не наполягаю.Гарного дня 😊			
	Ні	Ні			
-	Різниця буде не велика	Думку не поділяю			
Шаурма		52 Ізолюйтеся			
Не траплялись	Ні	Ні			
ніяких	не буде	не поділяю			
Ніяк	Думаю, так	Ні			
👤	ні	ні			
Чоловіки більш серйозні та в них є почуття гумору а жінкам треба бути більш спокійними, наприклад якщо діти роблять щось не так	Може,але не завжди,наприклад для вчителя я би міг написати якійсь прикол, або гумореску воно зрозуміють, а жінки більш упередженні	Я не чув що це поширена думка,але так я згоден що чоловік може краще виховати дитину			
Я займалась дзюдо і бальними танцями. І там і там тренерами були чоловіки. Але в паралельних групах були жінки. Розуміти це як хочете	Боже, ні	Хто придумав ці питання? Я навіть не можу його зрозуміти			

Додаток Б

**Учнівські гендерно нейтральні
і гендерно орієнтовані тексти
про ВЧИТЕЛЯ: результати активного експерименту**

Гендерно нейтральні тексти

1 Учитель — це людина, яка допомагає мені здобувати знання з різних дисциплін, пізнавати світа та себе як його частину. Справжній педагог має вільно володіти своїм предметом, мати розвинені риторичні навички та вміти знаходити спільну мову з учнями. Сучасний учитель повинен мати почуття гумору, критикувати конструктивно та приймати точку зору учнів, навіть якщо вона відрізняється від загальноприйнятої.

2 Не знаю, що відбувається в інших школах, але вважаю, що нам пощастило із колективом учителів. Усі вони — мегапрофесіонали своєї справи, знавці предмету та чудові люди. Кожен із учнів має змогу обрати, що йому цікаво. Наприклад, моя однокласниця Ярослава із неабияким запалом розв'язує різнорівневі завдання на уроках математики, а мій сусіда по парті Антон заслуховується, коли йдеться про економічні досягнення країн Європи.

3 Постать учителя доволі неоднозначна і в більшості випадків складається з певних стереотипних понять. Цей образ зазвичай має бути добрий, терплячий, толерантний, розумний, відповідальний та прикладом моральної поведінки. Ці всі риси прописано в підручниках, показано у фільмах і різні відео, які ширяться на просторах соціальних мереж.

4 На мою думку, учитель не повинний відповідати чийсь вимогам. У сучасних умовах життя якості, притаманні вчителю, не можна стандартизувати певним канонам. Звісно, у вчителя повинні бути гарні якості,

як і в кожній людині незалежно від професії. На мій погляд, учитель має бути добрим і розуміючим другом, суворим і вимогливим наставником, але це повинно бути чийось стандартом «якості» вчителя. Інколи ми, учні, шукаємо підтримку і розуміння саме у вчителів, але часто чуємо стандартний набір фраз, які часто нічим не допомагають. Але є вчителі, які завжди з розумінням ставляться до будь-яких наших проблем, навіть коли їм самим буває важко, але вони намагаються не показувати нам це. Уміння зацікавити предметом - це найголовніший показник гарного вчителя.

5 З власного досвіду скажу, що вчителі — це особливі люди в житті учня. З одного боку, ми не з власної ініціативи починаємо спілкування, однак педагоги стають частиною оточення, з якою ми проводимо половину свого дня. І саме від них залежить наш настрій, морально-психологічний стан.

6 Думаю, я вступатиму на педагогічну спеціальність. Останніми днями думаю про це все частіше. Так, робота оплачується не надто високо, однак кожен має можливість розвитку як кар'єрного, так і фінансового. Учитель — людина, яка не лише постійно перебуває в соціумі, а й формує його. Це гарно цінна й унікальна роль, тому, напевно, я визначилась із професією.

7 Основна перевага уроків географії — доступне пояснення матеріалу. Не кожен учитель ладен донести інформацію учням, однак на географії навіть ті, хто не цікавиться навчанням, володіють базовими знаннями.

8 Учитель – професія благородна, але на сьогодні не престижна. Так, ми, свідомі учні, розуміємо, який внесок у наш розвиток роблять учителі, часом навіть ціною власного вільного часу та здоров'я, та поки, на жаль, умови їхньої роботи лишають бажати кращого.

1 На мою думку, учителька — це друга мама, людина, яка огортає турботою та увагою. Справжня вчителька — взірець для наслідування модних образів та манер поведінки. Мені приємно, коли вчителька називає нас «сонечка», «бусінки», використовує зменшено-пестливі форми.

2 Я вважаю, що вчитель має бути дисциплінованим та чітким у своїх діях, мати план для реалізації кожного свого задуму. У цьому аспекті, як на мене, учителі-чоловіки мають перевагу, адже саме вони здебільшого відкидають емоційну складову в підході до освітнього процесу.

3 У школі я віддаю перевагу предметам, які передбачають фізичну підготовку, зокрема фізкультурі та захисту України. Це те, що допомагає нам розвиватися фізично, дає корисні навички, що особливо цінні в сьогоднішніх реаліях. Тому вчитель повинен мати гарну фізичну форму, бути витривалим та отримувати задоволення від такої роботи. Більшість тренерів, авторів курсів військової підготовки, яких я знаю особисто чи про яких читав у блогах, — чоловіки. Вони фанатіють від своєї справи, живуть нею. Однак я також знаю і висококваліфікованих тренерок, які не поступаються у професіоналізмі. Тому хоч певний розподіл інтересів і помітний, робити різкі висновки не слід, це буде надто упереджено.

4 Якщо говорити про вчителя, то перша людина, яка спадає мені на думку — це Оксана Василівна, наша вчителька української літератури. Ви б чули, як вишукано, емоційно й високохудожньо вона розповідає нам про європейську літературу. Це справжня подорож у світ літератури, яку дарує нам чарівна, витончена Оксана Василівна.

5 Нині й досі дискутують про стать сучасного вчителя — це має бути жінка чи чоловік? На мою думку, стать не має значення, працювати в освітній сфері

може кожна людина незалежно від статті, якщо вона вважає це своїм покликанням. Учитель і учителька, звісно, мають стиль і манеру викладання одного і того самого предмету різну. Учителька — це завжди усміхнена, весела і розуміюча людина, але водночас вимоглива. Учитель — це добрий, життєрадісний, але водночас суворий.

Спостерігаючи за роботою вчителів, я можу зробити висновок, що вчителю, саме чоловічої статті, легше дисциплінувати клас, інколи навіть одним поглядом, коли вчительці інколи потрібно докласти певних зусиль.

6 Мені пощастило з учителькою медицини Ніною Михайлівною. Її почуття гумору, завзятість до праці, професіоналізм та досвідченість заслуговують на повагу. Та найбільше учні цінують її за те, що час від часу Ніна Михайлівна заводить із нами бесіди «по душах», даючи можливість перепочити. У такі моменти я згадую свою бабусю, з якою ми теж частенько говоримо на різні теми. Це дуже цінно для мене

7 Не думав, що скажу таке колись, але мене дратує наш історик Володимир Петрович. Дуже часто він намагається з нами жартувати, аби здатися більш молодіжним, та йому це не завжди вдається. Часто його жарти звучать неприродно, абсурдно й навіть образливо. Я ціную його за рішучість та бажання бути сучасним, аде таких методів не підтримую.

8 Оксана В'ячеславівна — еталон справжньої жінки. Завжди стильна, усміхнена, вона піднімає нам настрій навіть лише своєю присутністю. Її дзвінкий сміх завжди нас веселить, а ще ми дуже любимо фотографуватися разом та знімати прикольні відоси.

Відкриттям цього року для мене став новий учитель української мови і літератури. Доволі розумний, але, на щастя, не такий душний, як наш інформатик. Думаю, саме цей учитель стане тим, хто допоможе якісно підготуватися до НМТ та скласти його на високий бал.